

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Bakalářská práce

Aneta Blektová

**Názor veřejnosti na specializované oddělení pro matky s dětmi ve
věznici Světlá nad Sázavou**

Olomouc 2014

Vedoucí práce: Mgr. Dagmar Pitnerová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením Mgr. Dagmar Pitnerové, Ph.D. a všechny použité literární a odborné zdroje jsem uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci dne:

.....
Aneta Blektová

Poděkování

Děkuji Mgr. Dagmar Pitnerové, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce. Děkuji také PhDr. Heleně Skarupské, Ph.D. za cenné rady a poskytnutí materiálu a dále děkuji sociální pracovníci z věznice ve Světlé nad Sázavou za ochotu, spolupráci a čas, který mi věnovala a rovněž děkuji mé rodině a přátelům za pomoc a podporu.

Obrázek č. 1: Vězení¹

„Brány svého vězení si neseme každý v sobě“

Jean – Paul Sartre

¹Dostupné z: https://www.google.cz/search?q=v%C4%9Bzenstv%C3%AD&source=Inms&tbm=isch&sa=X&ei=BDWfU7iIOM-B7QaCsYGgAw&ved=0CAcQ_AUoAg&biw=1242&bih=583#facrc=&imgdii=ST8qZFRObERaUM%3A%3BXeSIEvo2fzl8-M%3BST8qZFRObERaUM%3A&imgcr=ST8qZFRObERaUM%253A%3BaZNzDgB196HsWM%3Bhttp%253A%252F%252Fi.idnes.cz%252F13%252F072%252Fcl6%252FAHA4c7464_profimedia_0048250ss55.jpg%3Bhttp%253A%252F%252Fzpravy.idnes.cz%252Fz-amnestovanych-se-za-mrize-vratila-jen-tisicovka-fv6-%252Fdomaci.aspx%253Fc%253DA131205_135158_domaci_cen%3B630%3B350

ANOTACE

Jméno a příjmení	Aneta Blektová
Katedra	Ústav pedagogiky a sociálních studií PdF UP Olomouc
Vedoucí práce	Mgr. Dagmar Pitnerová, Ph.D.
Rok obhajoby	2014

Název práce:	Názor veřejnosti na specializované oddělení pro matky s dětmi ve věznici Světlá nad Sázavou, penologie, sociální pracovník
Název v angličtině:	Public opinion on a specialised units for mothers with children in Svetla nad Sazavou prison.
Anotace práce:	Bakalářská práce nese název Názor veřejnosti na specializované oddělení pro matky s dětmi ve věznici Světlá nad Sázavou. Tato práce se zabývá vězeňstvím, kde jsme si vymezili legislativní rámec trestu odnětí svobody. Zaměřili jsme se na specializované oddělení pro matky s dětmi ve věznici Světlá nad Sázavou, popsali jsme fyzický a psychický vývoj dítěte v batolecím období a dále jsme vymezili úlohu sociálního pracovníka. Praktická část si klade za cíl pomocí dotazníku zjistit informovanost a názor veřejnosti na specializované oddělení pro matky s dětmi.
Klíčová slova:	Specializované oddělení pro matky s dětmi, Věznice Světlá nad Sázavou, sociální pracovník, program zacházení, vězeňství, výkon trestu
Anotace v angličtině:	This Bachelor's thesis is called 'A public opinion on specialised units for mothers with children in Svetla nad Sazavou prison'. The thesis engages in criminal justice system in which we have set the legislative framework for imprisonment. We have focused on specialised units for mothers with children Svetla nad Sazavou prison, described physical and psychological development a toddler and we have also defined the role of a social worker. Practical part of the thesis tries to determine awareness and opinion of general public on the specialised units for mothers with children with the help of questionnaires.
Klíčová slova v angličtině:	Specialised unit for mothers with children, Svetla nad Sazavou prison, social worker, Rehabilitation and reintegration programme, criminal justice system, imprisonment.
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 Anketní listy Příloha č. 2 Výsledky anketního šetření
Rozsah práce:	44 s. bez příloh
Jazyk práce:	český

Obsah

1 VĚZENSTVÍ V ČR.....	9
1.1 Vězeňský systém	9
1.2 Realizace výkonu trestu odnětí svobody ve věznicích.....	11
1.3 Vězeňská služba	14
2 SPECIALIZOVANÉ ODDĚLENÍ PRO MATKY S DĚTMI	17
VE VĚZNICI SVĚTLÁ NAD SÁZAVOU	17
2.1 Ženy ve věznici	17
2.2 Program zacházení	22
3 FYZICKÝ A PSYCHICKÝ VÝVOJ DÍTĚTE V BATOLECÍM OBDOBÍ	26
3.1 Vývoj hrubé a jemné motoriky.....	26
3.2 Vývoj řeči.....	28
3.3 Role otce, sourozenců a jiných vrstevníků.....	30
4 SOCIÁLNÍ PRÁCE	31
4.1 Osobní a profesionální předpoklady sociální práce	32
4.2 Role sociálních pracovníků a role sociálního pracovníka ve vězeňství	34
5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	36
5.1 Cíle výzkumu	36
5.2 Metoda výzkumného šetření	37
5.3 Popis konkrétního výzkumného šetření a vzorku výzkumného šetření	38
5.4 Výsledky anketního šetření	38
5.5 Shrnutí a doporučení výzkumné části	40
Závěr.....	42
Seznam použitých zdrojů	43
Seznam obrázků	45
Přílohy	46

Úvod

Pro svoji bakalářskou práci jsem si nejprve zvolila téma: „Resocializace matek s dětmi ve věznici Světlá nad Sázavou“. Téma mi přijde odlišné od jiných témat. Ve svém okolí nenajdete moc lidí, které by tato oblast zajímala, většinou se těmto zařízením spíše vyhýbají. Jelikož v České republice je jediná věznice pro matky s dětmi ve Světlé nad Sázavou, přišlo mi jako téma originální a dalším důvodem byl můj zájem v budoucnu v této oblasti působit.

Podle mě je základním problémem tohoto tématu začlenění matek do běžného způsobu života – integrace po absolvování výkonu trestu. Je velice důležité, jaké podmínky věznice pro matky připraví, aby byly potom dále schopny žít normálním běžným životem. Myslím si, že už jen to, že se ve věznici mohou starat o své dítě a nejsou od něho odloučeny, je motivuje k tomu, aby v budoucnu už žádný trestný čin nespáchaly. Matka s dítětem se ve věznici snaží žít normálním životem, dle podmínek, které jí věznice poskytne. Dalším z problémů také může být, že se matka po výkonu trestu nemá kam vrátit. Je důležité, aby dítě zůstalo s matkou, ale někdy se pro to teprve musí vytvořit podmínky. Tohle téma je dosti sporné a mnoho lidí by s mým názorem nemuselo souhlasit, protože i mně na mysli vyvstává otázka, zda je dobré zavírat dítě do věznice? Ano, určitě je pro jeho vývoj správné, aby vyrůstalo se svojí biologickou matkou, ale nebylo by lepší, kdyby vyrůstalo v náhradní rodině a žilo běžným způsobem života? Další otázky, které mě k tématu napadají, jsou například: Jak velký zájem je o takovou věznici? Je přeplněná nebo naopak prázdná? Jakým způsobem se vybírají do výkonu trestu matky s dětmi, které přijmou, a které musí naopak odmítnout? Jsou pro to nějaká přísná pravidla?

Od tématu „Resocializace matek s dětmi ve věznici Světlá nad Sázavou“ jsem však, bohužel, musela upustit. V lednu 2014 jsem navštívila věznici Světlá nad Sázavou, kde se mi velice ochotně věnovala sociální pracovnice, zodpověděla všechny mé zvědavé dotazy a provedla mě celou věznicí. Když jsem jí předložila své připravené dotazníky, které měly být součástí výzkumu, řekla mi, že se nejdříve musí zeptat svého nadřízeného. Pan vedoucí prohlásil, že se musím zeptat odsouzených, zda budou s výzkumem souhlasit a potom teprve rozhodne vedení věznice. Odsouzené matky s dotazníky neměly žádný problém. I přesto, že jsem předem zaslala mé teze k bakalářské práci, o čem bude pojednávat a že bych zde chtěla provést dotazníkový výzkum, mi ve věznici samé nakonec výzkum nebyl umožněn. Z tohoto důvodu jsem si zvolila téma nové, a to: „Názor veřejnosti na specializované oddělení pro matky s dětmi ve věznici Světlá nad Sázavou“.

Cílem mé bakalářské práce je poukázat na existenci specializovaného oddělení pro matky s dětmi a obeznámit veřejnost s chodem celého zařízení.

Hlavního cíle dosáhnu pomocí dalších dílčích cílů:

- Definovat obecně systém vězeňství v České republice.
- Popsat a obeznámit se s chodem specializovaného oddělení ve věznici Světlá nad Sázavou.
- Charakterizovat psychický a fyzický vývoj dítěte.
- Zjistit, jaká je úloha sociálního pracovníka ve věznici.

Praktická část si klade za cíl zjistit názory veřejnosti na specializované oddělení. Jak jsou informováni o takové věznici, zda vůbec ví, že existuje, jestli o ní někdy slyšeli, co si myslí o tom, že matka vychovává své dítě za mřížemi. Pro dosažení cíle v praktické části jsem zvolila výzkumnou metodu – sondáž.

Bakalářská práce je určena jak pro odborníky, tak laiky, ale především pro širokou veřejnost, která by se chtěla o tématu vězeňství a konkrétně věznici Světlá nad Sázavou dozvědět něco víc.

V neposlední řadě bych chtěla zmínit několik autorů, kteří se danou problematikou zabývají. U nás je to především Miroslav Jůzla, Jiří Popelka, František Josef Řezáč, František Kočí a Jaroslav Hála. Ze zahraničních autorů je to například William Glasser a Albrecht Classen.

1 VĚZENSTVÍ V ČR

Pojem věznění je odvozeno od slova „vězeti“, což znamená zdržovat se, setrvávat, zůstat na určitém místě, v určitém prostředí a čase proti své vůli.²

„Vězeňství vyjadřuje institucionalizovanou činnost státu v rámci platného trestního práva, která je zaměřena na zadržování pachatelů trestné činnosti za účelem trestního řízení (výkon vazby), jejich dočasnou izolaci od společnosti spojenou s nápravou (výkon trestu odnětí svobody) nebo na jejich trvalou izolaci od společnosti (výkon doživotního trestu odnětí svobody).“³

Vězeňství je velice úzce spjato s vývojem soudnictví a trestního práva. Pojem vězeňství se také velice často vyskytuje s různými přívlastky, jako je například vězeňství středověké, české, evropské nebo demokratické.⁴

Ve vězeňství můžeme spatřovat dvě linie – konzervativní a neoklasickou. Konzervativní dává důraz na represii a trest naplněný izolací, prací a kázní, oproti tomu neoklasická linie se snaží o omezení trestu odnětí svobody a snaží se jej nahradit alternativními tresty. Tzv. abolicionisté, kteří jsou představiteli radikálního reformního proudu, zaujímají k vězeňství zamítavý postoj. Myslí si, že vězení je instituce, která se nedá formovat a měla by mít jasně dané principy vězeňství. Mezi některé principy patří: velmi výrazné rozdíly mezi nadřizenými a podřizenými, přísná kázeň potlačující individualitu a vyvolávací deformaci osobnosti, úplné podřízení jedince normativnímu a hodnotovému systému, vytváření subkultury jako obranné reakce neformálních skupin.

V závislosti na sociální funkci vězeňství lze tyto krajní jevy buďto zmírnit, nebo je naopak cílevědomě využívat.⁵

1.1 Vězeňský systém

Vězeňský systém je uspořádaný celek, který obsahuje obecné a zvláštní podmínky věznění, upravené prováděcími právními předpisy a zákonem. Mezi obecné podmínky věznění patří základní požadavky na ubytování, hygienu, stravování, ošacení, zdravotní péči, kontakt s vnějším světem, náboženský život, užívání osobních věcí, pracovní a mimopracovní činnost. Zvláštní podmínky zahrnují klasifikaci vězňů, diferenciaci, což znamená, že s každým vězněm je zacházeno podle míry ostrahy, ve které je umístěn a také

² POPELKA, Jiří. *Penologie*, díl první. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. ISBN 978-80-244-2932-8. s. 8.

³ POPELKA, Jiří. *Penologie*, díl první. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. ISBN 978-80-244-2932-8. s. 9.

⁴ POPELKA, Jiří. *Penologie*, díl první. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. ISBN 978-80-244-2932-8. s. 8.

⁵ POPELKA, Jiří. *Penologie*, díl první. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. ISBN 978-80-244-2932-8. s. 9.

záleží, zda je odsouzen k trestu odnětí svobody nebo je pouze ve výkonu vazby. Dále podle pohlaví, věku a také stupně jeho kriminálního narušení. Ke zvláštním podmínkám věznění lze přiřadit vězeňský personál, kázeňské a donucovací prostředky a ochranu práv vězňů. Subjektem plnění úkolů a posláním vězeňského systému je vězeňská služba, která představuje organizační formu vězeňského personálu. V České republice jde ve vězeňském systému o tyto úkoly: střežení osob ve výkonu trestu odnětí svobody a výkonu vazby, střežení a správa míst výkonu trestu odnětí svobody a vazby, předcházení a odhalování trestné činnosti, odborné zacházení s odsouzenými, převádění a eskortování odsouzených, vedení evidence vězňů, zajišťování pořádku a bezpečnosti, provádění výzkumu v oboru penologie a využívání jeho výsledků a vědeckých poznatků.⁶ „Zacházení s vězni při výkonu trestu odnětí svobody musí vycházet z principů: Reality (přibližování vězeňského života životu na svobodě), aktivity (podněcování vězňů k aktivitě na vlastní nápravě), pozitivitu (povzbuzování, pochvala, odměna před negativní stimulací – vytýkáni, kárání, trest), security (vytváření diferencovaných bezpečnostních opatření)“⁷

Věznice rozčleňujeme do čtyř základních stupňů podle míry ostrahy, zajištění bezpečnosti a uplatňování resocializačních programů:

- a) S dohledem.
- b) S dozorem.
- c) S ostrahou.
- d) Se zvýšenou ostrahou.

Ve věznicích může být zřízeno více základních oddělení různých typů, pokud tím není ohrožen výkon trestu. Diferenciace věznic podle jednotlivých typů věznic má za úkol, aby méně narušení jedinci vykonávali trest odděleně od více narušených a aby se u vězňů, u nichž je vyžadován vyšší stupeň ostrahy, uplatňovaly účinnější prostředky k jejich nápravě. V různých typech věznic se volí také jiné formy a metody pracovní výchovy a kulturně výchovné práce a způsob zajištění bezpečnosti. O zařazení do určitého typu věznic odsouzeného rozhoduje soud. Dále o umístění rozhoduje generální ředitelství Vězeňské služby. Odděleně do samostatných oddělení nebo věznic po nástupu do výkonu trestu se mohou umístit:⁸

- a) „Mladiství od dospělých,
- b) Recidivisté od odsouzených, kteří jsou ve výkonu trestu poprvé,

⁶ POPELKA, Jiří. *Penologie*, díl první. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. ISBN 978-80-244-2932-8. s. 10.

⁷ POPELKA, Jiří. *Penologie*, díl první. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. ISBN 978-80-244-2932-8. s. 11.

⁸ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákon a trestní řád*. 9. aktualizované vydání novelizovaných kodexů s poznámkami a judikaturou podle stavu k 1. 1. 1998. Praha: Linde, 1997. ISBN 80-7201-100-6.

- c) *Za úmyslné spáchané trestné činy od odsouzených za trestné činy z nedbalosti,*
- d) *Trvale pracovní nezařaditelní,*
- e) *S poruchami duševními a poruchami chování,*
- f) *S uloženým ochranným léčením a zabezpečovací detence.*⁹

Generální ředitel Vězeňské služby musí souhlasit s vnitřním řádem každé věznice, který si stanoví každý ředitel individuálně. Podle tohoto řádu se řídí chod života a činnost odsouzených. Je v něm stanovena doba pro pracovní činnosti, kulturně výchovnou činnost, odpočinek, atd.¹⁰

1.2 Realizace výkonu trestu odnětí svobody ve věznicích

Trest se vykonává ve věznicích a ve zvláštních odděleních vazebních věznic, jejich správu zajišťuje Vězeňská služba podle zvláštního zákona. Věznice ruší a zřizuje ministr spravedlnosti. Pokud zdravotní stav odsouzeného vyžaduje speciální zdravotní péči, kterou nemůže zajistit zdravotnické oddělení Vězeňské služby, a výkon trestu nelze přerušit, trest se může na dobu nezbytně nutnou vykonávat v jiném zdravotnickém zařízení mimo objekt věznice. V takovém případě střežení odsouzeného zajišťuje nejbližší věznice. Náklady, které jsou s takovým opatřením spojené, se hradí zdravotnickému zařízení Vězeňské služby. Mladiství, kteří vykonávají trest odnětí svobody a nepřekročili ještě hranici 19. rok svého věku, vykonávají trest odděleně od ostatních odsouzených ve věznici, nebo ve zvláštních odděleních pro mladistvé.¹¹

Odsouzený může být přijat pouze na základě písemného rozhodnutí soudu o nařízení výkonu trestu. Po přijetí do výkonu trestu musí být odsouzený obeznámen se svými právy a povinnostmi podle zákona o výkonu trestu odnětí svobody a také s vnitřním řádem věznice.¹²

Ředitel věznice zřídí poradenský sbor, který napomáhá k dosažení účelu výkonu trestu. Členy poradního sboru jmenuje ředitel věznice a členové nemohou být z řad

⁹ JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. ISBN 978-80-87212-22-6.

¹⁰ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákon a trestní řád*. 9. aktualizované vydání novelizovaných kodexů s poznámkami a judikaturou podle stavu k 1. 1. 1998. Praha: Linde, 1997. ISBN 80-7201-100-6.

¹¹ JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. ISBN 978-80-87212-22-6.

¹² JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. ISBN 978-80-87212-22-6.

zaměstnanců věznice. Činnost vykonávaná členem sboru je jiným úkonem v obecném zájmu podle § 124 zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.¹³

Výkon trestu odnětí svobody začíná v nástupním oddělení. Nástupní oddělení slouží pro příjem odsouzených. V průběhu výkonu trestu na nástupním oddělení se o odsouzeném vypracuje komplexní zpráva, ve které se na základě chování odsouzeného, výsledků jeho vyšetření a dalších dostupných materiálů o odsouzeném posuzuje jeho sociální úroveň a osobnostní rysy. Dále se přihlédnou k délce uloženého trestu, míře nebezpečnosti, předchozímu odsouzení, a podle toho se zváží možnosti výchovného působení a předpoklady jeho účinnosti. Všechny tyto informace o osobě jsou velice důvěrné a nesmí být sdělovány a nemůže do nich nahlížet nepovolaná osoba.¹⁴

Věznice pro odsouzené zpracovává resocializační programy, které se skládají z pracovních, zájmových a vzdělávacích aktivit. Zvolený resocializační program sleduje dosažení účelu výkonu trestu. Odsouzený si může vybrat z daných resocializačních programů, které věznice nabízí. Pokud si odsouzený žádný z těchto programů nevybere, musí se zúčastnit minimálního programu stanoveného vnitřním řádem věznice. Jeho základem je pracovní činnost odpovídající zdravotnímu stavu odsouzeného. Resocializační programy se musí aktualizovat v závislosti na délce trestu, chování odsouzeného a vývoji jeho osobnosti.¹⁵

Ve výkonu trestu jsou pro odsouzené vytvořené takové materiální a kulturní podmínky, aby byl zajištěn jejich tělesný a duševní rozvoj. Stravování je uzpůsobeno tak, aby odpovídalo potřebným hodnotám k udržení zdraví a síly, s přihlédnutím na obtížnost vykonané práce. Podmínky ubytování jsou v souladu s hygienickými požadavky. Každý odsouzený musí mít zajištěno lůžko a prostor pro uložení osobních věcí. Plocha, která připadá na jednoho odsouzeného, musí být nejméně 3,5 m². Oděv odsouzených musí chránit jejich zdraví. Odsouzený má nárok na nepřetržitou osmihodinovou dobu ke spánku, na osobní hygienu a úklid a dále na přiměřené osobní volno. Zdravotní služby ve věznici upravuje ministr spravedlnosti s ministrem zdravotnictví a tyto služby jsou jim poskytovány v souladu s podmínkami stanovenými obecnými předpisy o péči a zdraví lidu. Důchodové zabezpečení a nemocenské pojištění odsouzených upravují obecné předpisy.¹⁶

¹³ JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. ISBN 978-80-87212-22-6.

¹⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákon a trestní řád*. 9. aktualizované vydání novelizovaných kodexů s poznámkami a judikaturou podle stavu k 1. 1. 1998. Praha: Linde, 1997. ISBN 80-7201-100-6.

¹⁵ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákon a trestní řád*. 9. aktualizované vydání novelizovaných kodexů s poznámkami a judikaturou podle stavu k 1. 1. 1998. Praha: Linde, 1997. ISBN 80-7201-100-6.

¹⁶ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákon a trestní řád*. 9. aktualizované vydání novelizovaných kodexů s poznámkami a judikaturou podle stavu k 1. 1. 1998. Praha: Linde, 1997. ISBN 80-7201-100-6.

Odsouzený má povoleno přijímat a na své náklady odesílat jakoukoliv korespondenci. Vězeňská služba má pravomoc do korespondence nahlížet s výjimkou korespondence mezi odsouzeným a advokátem, státním orgánem České republiky nebo mezinárodní organizací, která je podle mezinárodní úmluvy, kterou je Česká republika vázána, příslušná k projednání podnětů týkajících se ochrany lidských práv. Pokud je obsah korespondence podezřelý, z důvodu, že je páchán nebo bude páchán trestný čin, Vězeňská služba korespondenci předá orgánu, který se zabývá trestním řízením. Odsouzený smí přijímat návštěvy podle vnitřního řádu a typu dané věznice, kde je umístěn. Návštěvy ve věznici s dohledem nebo dozorem mohou být každé tři týdny, ve věznici s ostrahou a zvýšenou ostrahou každých šest týdnů. Pokud vnitřní řád věznice nestanoví jinak, mohou odsouzeného současně navštívit až čtyři osoby. Pokud je jakákoliv návštěva jiné osoby ve prospěch odsouzeného, lze udělit výjimku.¹⁷

Ředitel věznice může odsouzenému povolit návštěvu bez sluchové a zrakové kontroly zaměstnanců věznice, v prostorách k tomu určených, také může z bezpečnostních důvodů rozhodnout, že návštěva bude probíhat v místnosti, kde je návštěvník a odsouzený oddělen přepážkou a také může odsouzenému povolit návštěvu mimo věznici, nebude-li ohrožen jeho výkon trestu.¹⁸

Ve věznicích jsou umístěny knihovny, které jsou vybavené literaturou podobně jako veřejné knihovny a odsouzení si zde mohou půjčovat knihy dle vlastního výběru. Dále odsouzený může podle svého zájmu odebírat a číst libovolnou literaturu tak, jak je to umožněno ostatním členům ve společnosti.¹⁹

Odsouzený si za své kapesné může nakupovat jakékoliv osobní věci a potraviny v prodejně věznice. Pouze dvakrát za rok je mu povoleno přijmout balíček s potravinami a osobními věcmi do 5 kg. Veškeré balíčky podléhají kontrole Vězeňské služby. Podle typu věznice lze přihlídnout i k častějšímu přijímání balíčků.²⁰

Odsouzený smí uplatňovat svá práva a smí podávat žádosti. Tato žádost musí být odeslána orgánu, jemuž je adresována. Ředitelství věznice určí okruh osob, které pověří přijímáním a odesíláním žádostí a jejich evidencí. „Orgány Vězeňské služby bez odkladu vyrozumí ředitele věznice, státního zástupce, soudce nebo orgán, který provádí kontrolu

¹⁷ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákon a trestní řád*. 9. aktualizované vydání novelizovaných kodexů s poznámkami a judikaturou podle stavu k 1. 1. 1998. Praha: Linde, 1997. ISBN 80-7201-100-6.

¹⁸ JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. ISBN 978-80-87212-22-6.

¹⁹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákon a trestní řád*. 9. aktualizované vydání novelizovaných kodexů s poznámkami a judikaturou podle stavu k 1. 1. 1998. Praha: Linde, 1997. ISBN 80-7201-100-6.

²⁰ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákon a trestní řád*. 9. aktualizované vydání novelizovaných kodexů s poznámkami a judikaturou podle stavu k 1. 1. 1998. Praha: Linde, 1997. ISBN 80-7201-100-6.

věznice, o žádosti odsouzeného o rozmluvu a na jejich pokyn takovou rozmluvu ve věznici umožní. Odsouzený má právo na poskytování právní pomoci advokátem, jenž má oprávnění v mezích svého zmocnění vést s odsouzeným korespondenci a hovořit s ním bez omezení. Ředitel věznice je povinen vytvořit podmínky umožňující pověřené osobě Vězeňské služby rozhovor mezi odsouzeným a advokátem, vidět, ne však slyšet. Příslušníci Vězeňské služby jsou povinni dbát o zachování práv, která odsouzení mají ve výkonu trestu.²¹

Mezi základní povinnosti odsouzeného ve výkonu trestu patří plnit příkazy a pokyny pracovníků Vězeňské služby, dodržovat a zachovávat vnitřní řád věznice, řádně plnit pracovní úkoly, šetrně zacházet se svěřenými věcmi a chovat se slušně k lidem, se kterými přichází do styku. Odsouzený u sebe nesmí mít žádné alkoholické nápoje, nesmí je konzumovat a nesmí je ani vyrábět. To platí i pro ostatní návykové látky. Dále nesmí vyrábět a přechovávat předměty, které by mohly ohrozit jinou osobu, nebo by mohly být použity k útěku. Odsouzený je povinen podrobit se osobní prohlídce v souladu s trestním řádem podle § 82. U odsouzeného, kterému nestačí výzva nebo napomenutí, aby plnil své povinnosti, je možno užít donucovací prostředky, které jsou podle zákona povoleny.²²

1.3 Vězeňská služba

Vězeňská služba podléhá zákonu č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky. Zákon jí ukládá statut ozbrojené složky. Generální ředitelství vede všechny podřízené složky, tedy věznice, vazební věznice, Institut vzdělávání a ústav pro výkon zabezpečovací detence. Vězeňskou službu můžeme dále rozdělit na vězeňskou stráž, justiční stráž a správní službu.²³

Vězeňská stráž má za úkol střežit, eskortovat a předvádět osoby ve výkonu trestu odnětí svobody a ve výkonu vazby. Zajišťuje pořádek a kázeň.²⁴

Justiční stráž udržuje kázeň a pořádek v místech činnosti soudů a ministerstva. Osoby vykonávající justiční stráž mohou být se souhlasem ministerstva spravedlnosti České republiky dočasné přemístěny za účelem plnění úkolů vězeňské stráže, pouze ve

²¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákon a trestní řád*. 9. aktualizované vydání novelizovaných kodexů s poznámkami a judikaturou podle stavu k 1. 1. 1998. Praha: Linde, 1997. ISBN 80-7201-100-6.

²² JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákon a trestní řád*. 9. aktualizované vydání novelizovaných kodexů s poznámkami a judikaturou podle stavu k 1. 1. 1998. Praha: Linde, 1997. ISBN 80-7201-100-6.

²³ POPELKA, Jiří. *Penologie*, díl první. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. ISBN 978-80-244-2932-8. s. 74-75.

²⁴ POPELKA, Jiří. *Penologie*, díl první. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. ISBN 978-80-244-2932-8. s. 74-75.

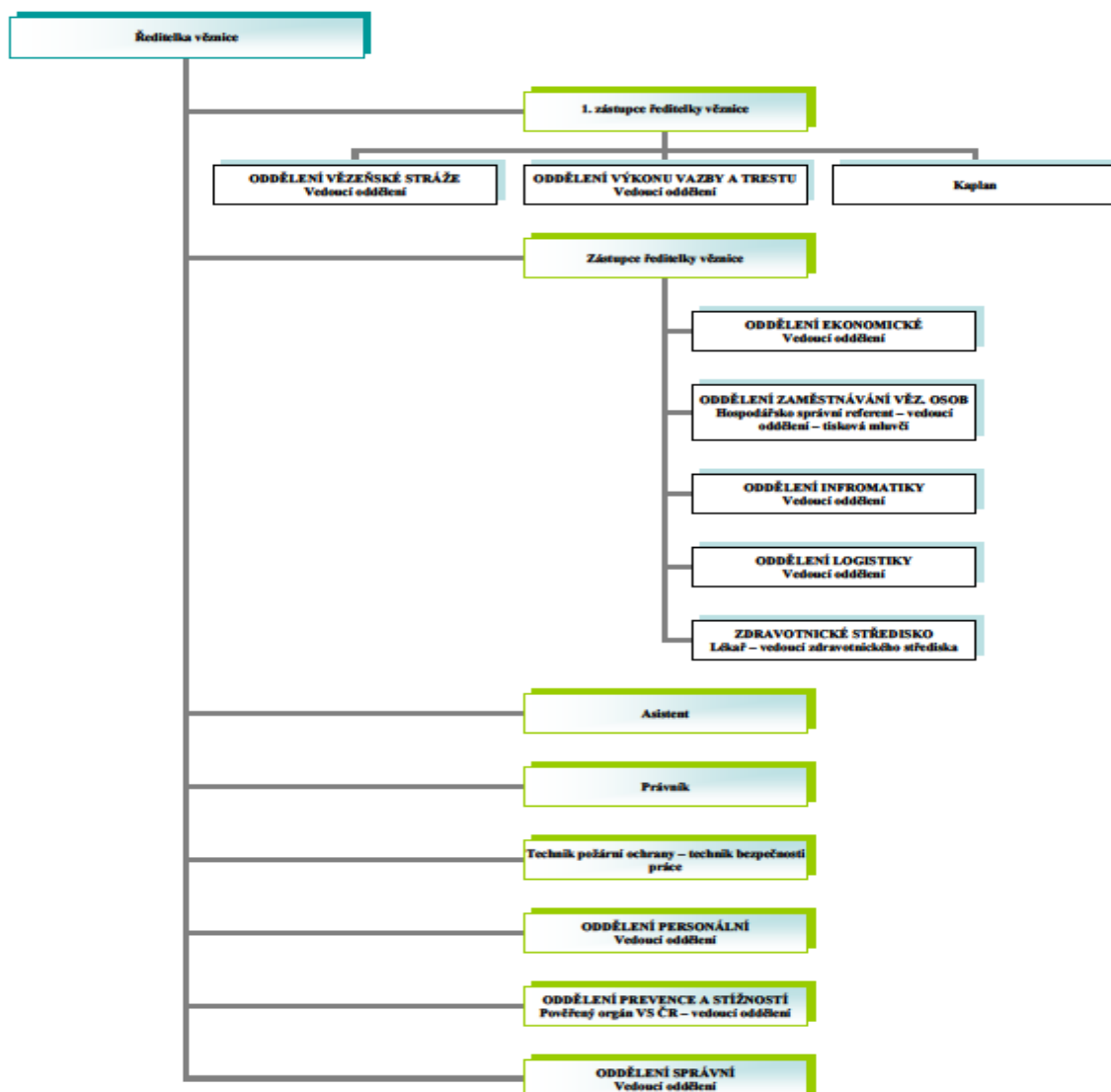
výjimečných případech a v místech, kde vězeňská stráž nemůže zařídit pořádek a bezpečnost vlastními prostředky.²⁵

Správní služba zajišťuje ekonomickou, výchovnou, organizační a další odbornou činnost, do které spadá i zdravotnická služba. Má pravomoc rozhodovat ve správním řízení podle zvláštních předpisů. Osoby vykonávající správní službu mohou být také pověřeny plněním úkolů vězeňské stráže.²⁶

Pro názornost uvádíme organizační strukturu věznice Světlá nad Sázavou.

²⁵ POPELKA, Jiří. *Penologie*, díl první. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. ISBN 978-80-244-2932-8. s. 74-75.

²⁶ POPELKA, Jiří. *Penologie*, díl první. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. ISBN 978-80-244-2932-8. s. 74-75.

Obrázek č. 2 – Organizační struktura věznice Světlá nad Sázavou²⁷

Shrnutí

V první kapitole jsme si nastínili, jak funguje české vězeňství, jaké máme typy vězeňské služby, typy trestů, vymezili legislativní rámec a podrobněji jsme popsali trest odnětí svobody. V následující kapitole se budeme zabývat specializovaným oddělením pro matky s dětmi.

²⁷ Organizační struktura VSČR, Vězeňská správa ČR [online], 2009 [cit. 2014-05-19]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou-93/o-nas-1628/organizacni-struktura/>.

2 SPECIALIZOVANÉ ODDĚLENÍ PRO MATKY S DĚTMI

VE VĚZNICI SVĚTLÁ NAD SÁZAVOU

Areál věznice Světlá nad Sázavou byl dokončen v roce 1987 a do roku 1999 sloužil jako škola v přírodě. Jelikož byla ve věznicích pro ženy malá kapacita ubytovacích míst, celý areál byl roku 2000 převeden do správy věznic ČR a byla zde vybudována ženská věznice. Tato moderní věznice skýtá kapacitu asi 400 ubytovacích míst. Postupem času prošla ještě mnoha rekonstrukcemi a nástavbami a od roku 2002 jako jediná věznice v ČR zajišťuje výkon trestu matek s dětmi do tří let. A také zajišťuje výkon vazby žen těhotných a s novorozenci.²⁸

2.1 Ženy ve věznicích

„Kriminalita žen po letech dlouhodobé stagnace v 70. a 80. letech minulého století od r. 1990 povolna vzrůstá. Ze statistik plyne, že zatímco v r. 1993 bylo stíháno přibližně 8 tisíc žen, v r. 1995 cca 10 tisíc žen, v roce 1998 přes 13 tisíc žen. Stoupá i podíl žen na celkové kriminalitě. Do r. 1992 byl podíl žen – pachatele 6 - 7%, dále povolna stoupal, až v r. 2001 dosáhl přibližně dvojnásobek z r. 1992.“²⁹

Z uvedených čísel plyne, že kriminalita žen je stále oproti mužům velmi nízká, ovšem, že má zřetelnou tendenci nárůstu. Za 11 let vzrostl podíl žen na trestné činnosti více než dvakrát. Tento trend je spojován zejména s pokračující emancipací žen a je ve vyspělých zemích fenoménem projevujícím se v posledních desetiletích všeobecně.“³⁰

„Je zřejmé, že mnohé z děvčat se závažnými výchovnými problémy v dětství se v pozdějším věku nedostává do konfliktu s trestním zákonem. Jinak řečeno: dívky jsou v dětství sice méně výchovně problémové než chlapci, ale rozdíl není tak markantní jako při pohledu na statistické údaje o trestné činnosti žen ve srovnání s muži. Rozdíl je poměrně značný - jde přibližně o 20% z celkového počtu problémových dívek.“³¹

Vysvětlení této skutečnosti se v odborné literatuře nachází několik: Kriminalita žen je z mnoha důvodů latentnější než trestná činnost mužů. Tím, jak žena vrůstá do své ženské

²⁸ Stručná charakteristika věznice [online]. *Vězeňská služba České republiky*, 2009 [cit. 2014-03-12]. Dostupné z: <<http://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou-93/o-nas-1628/zakladni-informace-154/strucna-charakteristika-veznice-275>>.

²⁹ URBANOVÁ, Martina. *Ženská delikvence jako sociální jev: sborník příspěvků z konference pořádané katedrou právní teorie Právnické fakulty MU v Brně*. Brno, 2004. ISBN 8021036095. s. 56.

³⁰ URBANOVÁ, Martina. *Ženská delikvence jako sociální jev: sborník příspěvků z konference pořádané katedrou právní teorie Právnické fakulty MU v Brně*. Brno, 2004. ISBN 8021036095. s. 56.

³¹ URBANOVÁ, Martina. *Ženská delikvence jako sociální jev: sborník příspěvků z konference pořádané katedrou právní teorie Právnické fakulty MU v Brně*. Brno, 2004. ISBN 8021036095. s. 56.

*role, uvědomuje si, že společnost deviace v chování žen posuzuje daleko přísněji než v případě mužů. Snaží se tedy trestné činnosti s větší motivací než muž vyhybat, příp. páchá trestnou činnost spíše vskrytu a takovým způsobem, aby nebyla odhalena. Zde hraje roli větší sociální obratnost oproti mužům – ženy pravděpodobněji svoji trestnou činnost utají, i proto, že nejsou jako potencionální pachatelky okolím tolik vnímány.*³²

Na specializované oddělení pro matky s dětmi mohou být umístěny pouze matky s dětmi do 3 let, které vykonávají trest odnětí svobody, a délka jejich trestu nepřesahuje povolenou věkovou hranici dítěte.³³

Výkon trestu odnětí svobody má za úkol zabránit odsouzeným v útěku, snížit negativní vliv více narušených odsouzených na méně narušené odsouzené a snížit pravděpodobnost konfliktů mezi vězni navzájem. Z toho důvodu dělíme věznice do čtyř kategorií: s dohledem, dozorem, ostrahou a zvýšenou ostrahou. V praxi se používá též kratší označení „A“, „B“, „C“ a „D“.³⁴

Ačkoliv jsou ve věznici vykonávány tresty ve všech čtyřech kategoriích, je Věznice Světlá nad Sázavou řazena do kategorie věznic s ostrahou. Tato věznice je určena jen pro ženy, které zde vykonávají trest odnětí svobody v kategoriích dozor, ostraha a mladiství. Ve věznici Světlá nad Sázavou byla zřízena i tato specializovaná oddělení:

- Pro výkon trestu odsouzených mladistvých žen.
- Pro výkon trestu trvale pracovně nezařaditelných ve věznici s dozorem a ostrahou.
- Pro výkon trestu matek s nezletilými dětmi ve věznici s dohledem, dozorem a ostrahou.³⁵

³² URBANOVÁ, Martina. *Ženská delikvence jako sociální jev: sborník příspěvků z konference pořádané katedrou právní teorie Právnické fakulty MU v Brně*. Brno, 2004. ISBN 8021036095. s. 57.

³³ Rozhovor se sociální pracovnící p. Stránskou, Věznice Světlá nad Sázavou, 2014 [inverb – Stránská, 2014-01-29], [cit. 2014-03-12]

³⁴ BAJCURA, Lubomír. *Práva vězňů*. 1. vyd. Praha: GRADA Publishing, spol. s.r.o., 1999. ISBN 80-7169-555-6. s. 92.

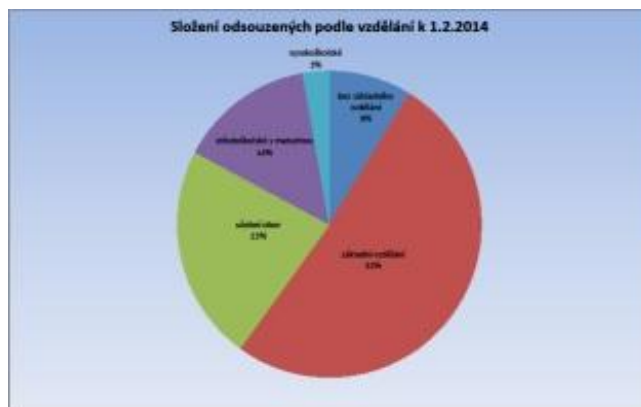
³⁵ Stručná charakteristika věznic [online]. *Vězeňská služba České republiky*, 2009 [cit. 2014-03-12]. Dostupné z:

<<http://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou-93/o-nas-1628/zakladni-informace-154/strucna-charakteristika-veznice-275>

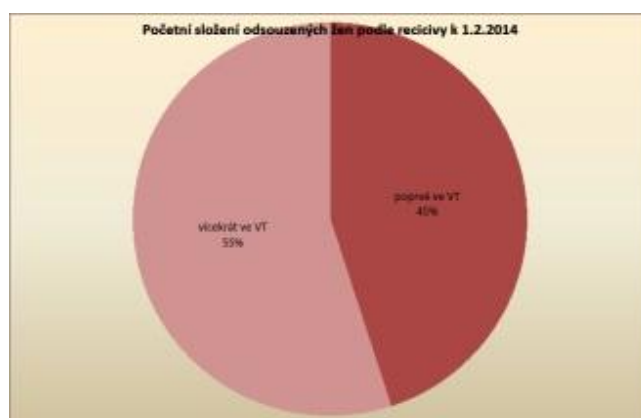
Typ věznice	Počet vězňů
pro mladistvé	4
s dohledem	14
s dozorem	250
s ostrahou	329
se zvýšenou ostrahou	4
Celkový počet	601

Obrázek č. 3: početní stav odsouzených k 28. 5. 2014 ve věznici Světlá nad Sázavou.³⁶

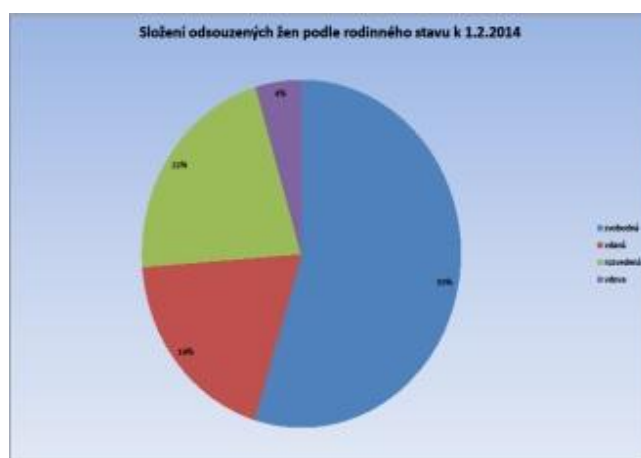
³⁶ Početní stav odsouzených [online]. *Vězeňská služba České republiky*, 2009 [cit. 2014-03-12]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou-93/statistické_údaje-467/aktualní-pocty-veznu/aktualni-pocet-odsouzenych>.

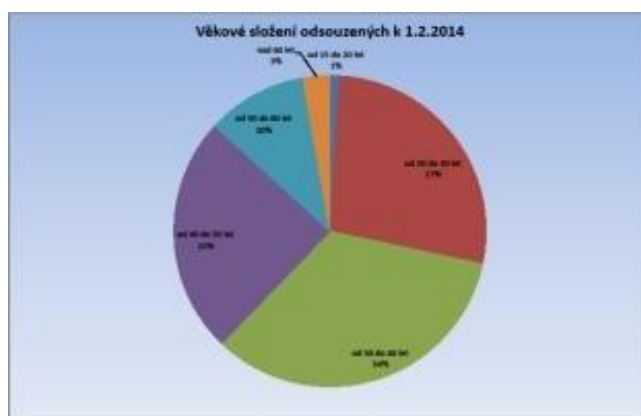
obrázek č. 4

obrázek č. 5

obrázek č. 6

obrázek č. 7

Obrázky č. 4-7: Složení odsouzených podle různých ukazatelů.³⁷

Od 1. 7. 2004 bylo zřízeno oddělení pro výkon vazby.³⁸

Výkon vazby

Účelem výkonu vazby je zajištění obviněného pro účel výkonu trestu odnětí svobody a pro účely trestního řízení. Slouží také k zabránění obviněnému, aby dále v trestné činnosti nepokračoval, nebo nemařil průběh vyšetřování a ověřování důkazů. Při výkonu vazby musí být zachován vnitřní řád věznice a obviněný může být podroben jen těm omezením, která jsou nutná ke splnění účelu vazby. Obviněná osoba nesmí být podrobena fyzickému ani psychickému nátlaku a nesmí být ponižována jeho lidská důstojnost. Personál věznice musí respektovat presumpci nevinu a vůči osobě ve vazbě může použít jen takové donucovací prostředky, které jsou uvedeny v zákoně č 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní. Výkon vazby by měl probíhat v podmínkách, které jsou důstojné pro lidský život.³⁹

Specializované oddělení pro matky s dětmi vzniklo 1. 10. 2002 a podle britského modelu bylo zbudováno až dva roky po otevření celé věznice. Kapacita oddělení pojme 15 matek s 20 dětmi. V lednu 2014 bylo ve věznici pouze 6 matek a 6 dětí. Oddělení je vybaveno 15 ložnicemi. Každá matka se svým dítětem nebo dětmi, a to nejvýše dvěma od jednoho do tří let, obývá jednu ložnici. V zájmu zachování vazeb mezi sourozenci lze výjimečně povolit pobyt dítěte až do věku pěti let. Stanovení věku tří let dítěte je dáno rozvojem jeho osobnosti. Vybavení ložnic se skládá z postele pro matku a dítě, přebalovacího stolu, skříně na ošacení, dětské ohrádky a umyvadla.⁴⁰

V součinnosti s dosažením účelu trestu je cílem zařízení podporování rodičovské odpovědnosti matek k dětem, rozvoj kladných citových vazeb a postojů, které pomohou matkám v návratu do společnosti, nápravě a lepšímu životu. Stanovený denní program přihlíží k psychickým a fyziologickým zvláštnostem matek i dětí a výchovy se zaměřují na všestranný rozvoj osobnosti dítěte a soustředí se na zachování citových vazeb mezi matkou

³⁷ Složení odsouzených žen dle různých ukazatelů v únoru 2014, Vězeňská služba České republiky [online], 2009 [cit. 2014-06-13]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou-93/informacni-servis-1629/statisticke-udaje-467/slozeni-a-pocty-veznu-dle-ruznych-ukazatelu/>.

³⁸ Stručná charakteristika věznice [online]. *Vězeňská služba České republiky*, 2009 [cit. 2014-03-12]. Dostupné z:

<http://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou-93/o-nas-1628/zakladni-informace-154/strucna-charakteristika-veznice-275>

³⁹ BAJCURA, Lubomír. *Práva vězňů*. 1. vyd. Praha: GRADA Publishing, spol. s.r.o., 1999. ISBN 80-7169-555-6. s. 70.

⁴⁰ Rozhovor se sociální pracovnící p. Stránskou, Věznice Světla nad Sázavou, 2014 [inverb – Stránská, 2014-01-29], [cit. 2014-03-12].

a dítětem. Jako doplněk stanoveného denního programu se mohou matky účastnit i nadstandardních zájmových aktivit pod dohledem vězeňské služby.⁴¹

Podmínky přijetí

Aby mohla být matka s dítětem přijata, jsou při výběru zohledňována tato kritéria: matka o dítě řádně pečuje již před nástupem do výkonu trestu, trest odsouzené skončil do tří let dítěte, délka trestu byla delší než 6 měsíců, matka před výkonem trestu nebyla omezena v rodičovské odpovědnosti, zdravotní a psychický stav umožňuje matce o dítě pečovat (při nástupu do věznice matka musí předložit zdravotní a očkovací průkaz dítěte, průkaz zdravotní pojišťovny, průkaz o zdravotním stavu dítěte (ne starší tři dny) a potvrzení o bezinfekčnosti, dále potvrzení o svém zdravotním stavu a rodný list dítěte), prokáže finanční zajištění nákladů na dítě (Náklady spojené s pobytem dítěte na oddělení hradí matky samy - ošacení, hygienické potřeby, pleny, přikrývky, lůžkoviny). V současné době náklady na jedno dítě činí 45Kč/den za stravu a ubytování, což je měsíčně cca 1400 Kč. Z tohoto důvodu je nutné, aby matka pobírala rodičovský příspěvek na dítě. Při nástupu do výkonu trestu musí mít matka na svém účtu minimálně 3000 Kč a matka získá kladné stanovisko dětského psychologa a orgánu sociálně právní ochrany dětí (Orgán sociálně právní ochrany dětí provádí u matky ve věznici pravidelné kontroly.)⁴²

2.2 Program zacházení

Program zacházení jako prostředek dosažení účelu trestu obsahuje aktivity pro jednotlivé odsouzené. Cílená komunikace a vlivné působení na odsouzeného napomáhá postupnému začleňování zpět do společnosti po vykonání trestu odnětí svobody. Skládá se z účasti odsouzených na povinných nebo dobrovolných aktivitách (dříve resocializační programy). Programy zacházení zpracovávají odborníci z oblasti psychologie a sociologie na základě psychologického rozboru osobnosti odsouzeného v tzv. komplexní zprávě o odsouzeném (osobnost, charakter a příčina trestné činnosti, délka odnětí svobody, časový horizont resocializace).⁴³

Resocializační program s odsouzeným na závěr pobytu v nástupním oddělení projedná odborná komise, dotýčný se může vyjádřit k některým bodům a poté odsouzený

⁴¹ Rozhovor se sociální pracovnící p. Stránskou, Věznice Světlá nad Sázavou, 2014 [inverb – Stránská, 2014-01-29], [cit. 2014-03-12].

⁴² Rozhovor se sociální pracovnící p. Stránskou, Věznice Světlá nad Sázavou, 2014 [inverb – Stránská, 2014-01-29], [cit. 2014-03-12].

⁴³ Rozhovor se sociální pracovnící p. Stránskou, Věznice Světlá nad Sázavou, 2014 [inverb – Stránská, 2014-01-29], [cit. 2014-03-12].

svým podpisem stvrdí celkový resocializační program. Svým podpisem se zavazuje k tomu, že bude aktivně spolupracovat se zaměstnanci věznice. Resocializační program se může během výkonu trestu odnětí svobody pozměňovat, po následné domluvě mezi odsouzeným a pracovníkem věznice. Tvorba resocializačních programů vychází ze znalostí, schopností a dovedností odsouzeného, ale také z podmínek dané věznice.⁴⁴

Programy zacházení se skládají z několika odvětví:

Pracovní aktivity jsou nejdůležitější a patří mezi základní. U odsouzeného se vytvářejí pracovní návyky, které u mnohých nejsou vybudovány a také se uspokojují materiální životní potřeby. Organizace pracovního procesu by měla být co nejvíce podobná běžným metodám ve společnosti, protože poté se zvyšuje schopnost odsouzeného vydělávat si po propuštění z výkonu trestu.⁴⁵

Odsouzený za vykonanou práci dostává mzdu, tak jako to chodí v běžném pracovním procesu. Jsou však i práce, které spadají k výkonu trestu a nejsou finančně ohodnoceny. Zde spadá zejména úklidová činnost (úklidy ve věznici v prostorách cel a chodeb) a práce potřebná ke každodennímu provozu věznice.⁴⁶

Vzdělávací aktivity slouží zejména pro mladistvé odsouzené. Realizují se ve vzdělávacích střediscích Vězeňské služby v odborných učilištích. Odsouzení zde mají možnost dodělat si jakékoliv vzdělání. Mohou se vyučit nebo doučit jimi zvolený obor. Je velkým paradoxem, že ačkoliv je u nás základní vzdělávání povinné, velké procento odsouzených se neumí ani podepsat. Vlastní vzdělávání je tedy individuální a může se vyvíjet od základních aktivit jako je čtení, psaní a počítání. Vyučování probíhá různými formami, ať už je to denní nebo večerní forma, nebo může být realizováno pomocí kurzů. Veškeré výuční listy, vysvědčení, certifikáty mají celorepublikovou platnost a není z nich patrné, že daná osoba tento list obdržela ve výkonu trestu. Kurzy a vyučování mohou provádět pouze pracovníci, kteří mají příslušné odborné vzdělání. Cílem vzdělávacích aktivit je zvýšení šance odsouzeného na uplatnění v běžném životě po návratu z výkonu trestu.⁴⁷

Speciálně výchovnými aktivitami se rozumí skupinová pedagogická či psychologická činnost spojená s psychoterapeutickými prvky. Tyto aktivity jsou například muzikoterapie, dramaterapie, pohybová terapie,... tyto terapie mohou provádět jen

⁴⁴ BAJCURA, Lubomír. *Práva vězně*. 1. vyd. Praha: GRADA Publishing, spol. s.r.o., 1999. ISBN 80-7169-555-6. s. 111.

⁴⁵ POPELKA, Jiří. *Penologie*, díl první. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. ISBN 978-80-244-2932-8. s. 81 – 83.

⁴⁶ POPELKA, Jiří. *Penologie*, díl první. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. ISBN 978-80-244-2932-8. s. 81 – 83.

⁴⁷ POPELKA, Jiří. *Penologie*, díl první. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. ISBN 978-80-244-2932-8. s. 81 – 83.

vyškolení pracovníci věznice. Terapie slouží k naučení sociálních dovedností a řešení konfliktních situací.⁴⁸

Zájmové aktivity se snaží pozitivně působit na rozvoj osobnosti člověka. Mohou probíhat skupinově nebo individuálně. Zájmové aktivity mají docílit toho, aby odsouzení smysluplně a hodnotně trávili volný čas, což je u většiny velký problém, zvláště u jedinců s kriminálním stylem života. Můžeme zde zařadit i oblíbené sportovní aktivity, které slouží k odreagování a vybití nahromaděného vzteku. Pokud jsou tyto aktivity vhodně vedeny, odsouzený se může naučit sebeovládání, zvládnutí agrese a jiné další pozitivní věci.⁴⁹

Extramurální aktivity rozvíjí vztah k vnějšimu prostředí, což může být k rodině, přátelům, přírodě, apod. Na tyto aktivity mohou vzniknout dva různé pohledy a to negativní a pozitivní. Negativní mohou být negativní vazby na kriminální prostředí, vztahy a vazby ve věznici, mezi spolupachateli nebo také další pokračování v trestné činnosti. Pozitivní jsou ty, které slouží k nápravě odsouzeného. Sem patří kontakt s rodinou, přáteli a dalšími osobami, které mohou odsouzenému pomoci při návratu do běžného života. Dále sem patří různé nevládní organizace a církve, které mohou docházet za odsouzeným přímo do věznice.⁵⁰

Pokud si odsouzený nevybere žádný program zacházení, které mu předložila věznice, je povinen podrobit se tzv. minimálnímu programu zacházení.⁵¹

„Minimální resocializační programy v některé věznici můžou vypadat takto:

- *Zaměstnaní odsouzení se hodnotí podle plnění pracovních norem, využívání pracovní doby, dodržování pravidel bezpečnosti práce a ochrany zdraví při práci, šetření materiálem a energiemi.*
- *Nezaměstnaní se podílejí na pracích prospěšných věznici nebo jsou zařazováni do pracovní terapie odpovídající jejich zdravotnímu stavu.*
- *Všichni odsouzení se zapojují do úklidových prací ve věznici, vykonávají výpomocné práce ve vězeňské kuchyni, při úpravách budov a prostranství apod.*
- *Všichni odsouzení se mohou zúčastňovat kulturně výchovných akcí, přednášek sociálních pracovníků a kurátorů, sledování televizních zpráv, sportovních akcí.*
- *Všichni odsouzení jsou povinni dodržovat kázeň a pořádek, povinnosti dané právními předpisy a zásadami občanské morálky.⁵²*

⁴⁸ POPELKA, Jiří. *Penologie*, díl první. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. ISBN 978-80-244-2932-8. s. 81 – 83.

⁴⁹ POPELKA, Jiří. *Penologie*, díl první. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. ISBN 978-80-244-2932-8. s. 81 – 83.

⁵⁰ POPELKA, Jiří. *Penologie*, díl první. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. ISBN 978-80-244-2932-8. s. 81 – 83.

⁵¹ POPELKA, Jiří. *Penologie*, díl první. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. ISBN 978-80-244-2932-8. str. 81 – 83.

⁵² BAJCURA, Lubomír. *Práva vězně*. 1. vyd. Praha: GRADA Publishing, spol. s.r.o., 1999. ISBN 80-7169-555-6. Str. 111 - 112.

Na specializovaném oddělení pro matky s dětmi ve věznici Světlá nad Sázavou jsou pro matky připraveny taky programy zacházení. Podle rozvrhu, který jsem si mohla prohlédnout ve věznici na nástěnce, mají naplánovaný na každý den, ve stejnou hodinu jeden program. Na tomto oddělení není tolik programů, jako na jiných, protože tohle oddělení je specializované a hlavní náplní matek je po celý den pečovat o své dítě. Takže se nezapojují do programů, které zahrnují veřejné práce pro věznici, nemohou navštěvovat zaměstnání, apod. Jejich programy jsou vedené převážně sociálními pracovníci, které s nimi vedou seminář na dané téma a pomáhají jim s vyřízením úředních záležitostí. Matky se zapojují do výpomocných prací v kuchyni, pod dohledem zaměstnance věznice a dětské lékařky, kde každý den jedna matka připravuje jídlo pro všechny děti na oddělení. Zapojují se také do kulturních programů věznice.⁵³

Výsledky resocializačních programů jsou zpravidla vyhodnocovány podle typu věznice. Ve věznici s dohledem a dozorem jednou za měsíc, ve věznici s ostrahou jednou za tři měsíce a ve věznici se zvýšenou ostrahou jednou za šest měsíců. Tyto výsledky slouží převážně k udělování kázeňských odměn, ředitel věznice na základě těchto výsledků může přerušit výkon trestu a dále se to zasílá soudu, který může rozhodnout a přeřazení do nižšího typu věznice nebo o podmíněčném propuštění.⁵⁴

Shrnutí

V druhé kapitole jsme se věnovali specializovanému oddělení pro matky s dětmi, popsali jsme chod a historii celého oddělení, programy zacházení, které mohou matky plnit, a také jsme si na grafech názorně ukázali, jaké je složení obviněných ve věznici Světlá nad Sázavou. V další kapitole se budeme věnovat především dětem, které tráví život s matkou za mřížemi, protože především pro ně, je specializované oddělení zřízeno. Bude nás zajímat, jak se dítě vyvíjí po fyzické a psychické stránce, přibližně od jednoho do třetího roku, což je doba, kdy dítě může pobývat s matkou ve věznici.

⁵³ Věznice Světlá nad Sázavou, 2014 [in verb – Stránská, 2014-01-29], [cit. 2014-03-12]

⁵⁴ BAJCURA, Lubomír. *Práva vězňů*. 1. vyd. Praha: GRADA Publishing, spol. s.r.o., 1999. ISBN 80-7169-555-6. Str. 112.

3 FYZICKÝ A PSYCHICKÝ VÝVOJ DÍTĚTE V BATOLECÍM OBDOBÍ

Batolecí období je mezi prvním až třetím rokem života dítěte. Je to období spojované se samostatnou chůzí, rozvojem řeči, motoriky, cílenou manipulací, rozšiřováním sociálních vztahů a uvědomováním si vlastního Já.⁵⁵

Třetí narozeniny jsou pro dítě velkým mezníkem v jeho životě, protože nastává čas, kdy nastupuje do mateřské školy. Jinak se vývoj batolete podobá říčce, kde se na každém kroku vyskytne menší nebo větší peřej. Batole na dospělého člověka působí čím dál více roztomilejším dojmem a člověk má radost, když se baví s batoletem, protože mu předává pořád nové a nové informace, které batole slyší poprvé.⁵⁶

„Postupně se zpomaluje tempo tělesného vývoje. Hmotnost vzrůstá asi o 5 kg a růst do výšky je přibližně o 20 cm. Prodlužují se dolní končetiny a mění se poměr hlavy a končetin. Stále probíhá osifikace kostry a kosterní svalstvo je zpevňováno. Pokračuje motorický vývoj a pohybové aktivity jsou stále různorodější.“⁵⁷

3.1 Vývoj hrubé a jemné motoriky

Vývoj hrubé motoriky můžeme zaznamenat již na první pohled. Průměrné dítě začíná s prvními krůčky již v jednom roku, které jsou však ještě nedokonalé. Teprve kolem třináctého měsíce věku dítěte je jeho chůze téměř dokonalá, kdy se samo dokáže po rovném povrchu rozejít a také zastavit, aniž by se muselo něčeho přidržovat. Jeho chůze je však zatím ještě nejistá, pokud někde zaškobrtne, padá většinou na zadeček. V patnáctém měsíci již zvládne i utíkat a jeho chůze je stále dokonalejší. Ve dvou letech již zvládá téměř bez potíží překonat všechny překážky, jako je například práh u dveří, a také mu nedělají problém nerovnosti terénu. Zdravé dítě se vyvíjí bez větších potíží, snad jen někteří jedinci, kteří si při prvních pokusech nabili nos, jsou opatrnější a ze začátku se uchylují spíše k bezpečnějšímu lezení po čtyřech. Proces zvládnutí účinné chůze je velmi složitý, o čemž se můžeme přesvědčit třeba u dětí s mírným pohybovým defektem.

⁵⁵ ŠULOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1820-3. Str. 58.

⁵⁶ ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. Vydání 2., přepracované. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-829-5. Str. 101.

⁵⁷ ŠULOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1820-3. Str. 58.

Nejprve se snaží udělat prvních pár krůčků od maminky k tatínkovi, poté pár nejistých krůčků mezi nábytkem, po rovném povrchu, ale mají dlouho trvající nejistotu při chůzi po nerovném povrchu, po trávě, do kopce, apod. I pro zdravé dítě představují zvláštní nároky schody.⁵⁸

„Chůze do schodů s jednou nohou stále napřed, chůze do schodů se střídáním nohou, dále chůze ze schodů s pomocí a jednou nohou napřed, chůze ze schodů bez pomoci, se střídáním obou končetin, až po chůzi po různých nerovnostech a různě obtížnou. V pohybových aktivitách se začínají objevovat dovednosti, jako jízda na tříkolce, později na kole, poskakování a skákání na jedné noze se změnou směru („panák“), jízda na bruslích, lyžích. Většina motorických aktivit je zprvu velmi nekoordinovaná a neobratná, ale lze dosahovat značného pokroku především v rámci společných aktivit s rodiči, kde je zajištěn individuální, citlivý přístup a možnost observace a napodobování.“⁵⁹

Vývoj jemné motoriky

Jemná motorika znamená pohyb rukou a prstů při uchopování, pouštění a manipulování s předměty. Velice rychle se zdokonaluje. Pokud bychom chtěli po ročním dítěti, aby upustilo předmět záměrně, je to pro něj velice složitý úkol, protože jeho splnění vyžaduje složitou souhru neuromuskulárních funkcí. Koncem kojeneckého období dítě zvládá dobře uchopovat i drobné předměty, ovšem upustit je záměrně neumí. Většinou jimi hází nebo je vrhá. Až kolem prvního roku je dítě schopno pustit předmět záměrně a postavit například dvě kostky vedle sebe nebo na sebe. Pouštění je jemnější, přesnější a dobře načasované. Kolem osmnáctého měsíce již dítě dokáže postavit z kostek věž a ve dvou letech nemá žádný problém napodobit a seřadit kostky jak svisle, tak vodorovně, anebo z nich postavit třeba most. Tříleté dítě zvládne navlékat korálky v přiměřené velikosti na provázek a je schopno vkládat geometrické tvary do příslušných otvorů. Pokroky v jemné motorice lze zachytit i na pokusech o čmárání. Na začátku batolecího období dítě neumí držet ani tužku a spíše s ní jen bouchá o papír, jako s ostatními předměty. Čmárací pokusy většinou přesahují plochu vyhraněnou pro čmárání. Později už si můžeme všimnout prvních tahů na papíře a kolem půl druhého roku dítě již napodobuje tahy na papíře, které mu ukázal dospělý. Na konci batolecího období je dítě schopno

⁵⁸ LANGMAJER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing, 1998. ISBN 80-7169-195-X. str. 70.

⁵⁹ ŠULOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1820-3. Str. 58.

napodobit leccos podle předlohy, převážně však jen jednoduché obrazce jako je křížek nebo kolečko.⁶⁰

3.2 Vývoj řeči

V batolecím věku se sémantická složka řeči (slovník dítěte) rozvíjí velice rychle. Probíhá ve dvou úrovních.

1. Pasivní slovník – představuje stupeň porozumění, to znamená počet slovních spojení, kterým dítě rozumí a chápe jejich význam
2. Aktivní slovník – charakterizuje rozsah slovní zásoby, kterou dítě aktivně užívá.

Počet slov, které dítě chápe je vyšší než počet slov, která aktivně užívá.

Ve 14-15 měsících je verbální sdělení dítěte založeno převážně na jednoslovném výrazu, který charakterizuje určitou věc. Například slovo „Ham“ je označení pro veškeré jídlo i pití, event. Pro všechny věci, které se dají strčit do pusy.⁶¹

Většina prvních sdělení vychází z pozorování světa a zkušeností. Může to chápat i jako pokus nebo snahu se ve světě zorientovat a porozumět mu pomocí verbálního popisu. (L. Steinberg a J. Belsky, 1991)

Jelikož si děti svůj způsob verbálního projevu zjednodušují, je tento projev nazýván také telegrafický. (D. E. Papalia a S. W. Olds, 1992).⁶²

V kojeneckém období dítě rozumí řadě pokynům, příkazům, zákazům a signálům a tuší, co s ním hodláme dělat. Říká aktivně slova a ukazuje na předměty. Odvádí totiž výkon, za který ví, že bude pochváleno. Těmito slovy se však může také něčeho dožadovat nebo na něco upozorňovat. Mezi první slova patří například: „má-má“ nebo „tá-tá“, která mohou nejspíše znamenat „Pojď sem!“ nebo „To je fajn, že jsi tady semnou!“. Jsou to slůvka, kterými se spíše dožaduje pozornosti.⁶³

Tato první slova jsou jen výrazem takzvaného dětského žargonu – hantýrky, kterému rozumí jen rodiče a nemají nijak velký význam. Často jsou to výrazy onomatopoické, což znamená, že jde o napodobování zvuků, ať už lidských či zvířecích, nebo hlasu člověka.⁶⁴

⁶⁰ LANGMAJER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing, 1998. ISBN 80-7169-195-X. str. 71.

⁶¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I*. Praha: Univerzita Karlova, 1997. ISBN 80-7184-317-2, s. 79.

⁶² VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I*. Praha: Univerzita Karlova, 1997. ISBN 80-7184-317-2, s. 79.

⁶³ ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. Vydání 2., přepracované. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-829-5. s. 102.

⁶⁴ LANGMAJER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing, 1998. ISBN 80-7169-195-X.

Dítě přibližně v roce a půl pochopí, že každá věc má svůj název nebo své jméno. Tohle zjištění je pro dítě velice důležité a napomáhá k dalšímu posunu v řečovém vývoji. Radostně matce pokládá stále a dokola tu stejnou otázku „Co je to?“ nebo jen „E?“ a přitom ukazuje na neznámou věc prstem. Matka je v tomto období jeho nepostradatelnou průvodkyní a ochotně mu odpovídá na všechny jeho zvědavé otázky.⁶⁵

Již dříve existovala zvláštní řeč mezi matkou a dítětem, která vzniká individuálně a u každého jinak na základě nepodstatných znaků. Například když dítě uvidí psa, který štěká, začne jej napodobovat a imituje zvuk: „Baf“, a matka jej v tom utvrdí: „Ano, to byl pes a dělal baf.“ Taková utvrzování probíhají několik měsíců a mohou být ze strany matky podvědomá nebo intuitivní. Pro rozvíjení mateřského jazyka matka používá různé jazykové hry, jednoduché dětské říkanky nebo si s dítětem prohlíží obrázky apod. Přibližně do druhého roku dítě stále mluví o sobě ve třetí osobě: „Honzík hapal.“ Až kolem třetího roku, kdy si začíná uvědomovat svoje Já, začíná o sobě mluvit v první osobě.⁶⁶

Kolem půl druhého roku dítě začíná chápat symbolický význam slov, což znamená, že rozumí více slovům, a také je začíná více používat. Ve dvanácti měsících užívá dítě kolem 6 slov, v osmnácti měsících kolem 20-30 slov a ve dvou letech 200-300 slov. Většinou si jako první začne osvojovat podstatná jména, poté slovesa a až potom přijdou na řadu zájmena. Rozdíly v počátečním vývoji řeči jsou mezi jednotlivými dětmi veliké, některé dítě už ve dvou letech umí říkanky a jiné se říkankám příliš nenaučí. Tyto rozdíly se však v pozdějším věku vyrovnají. Pokroky ve schopnosti domluvit se, třeba i jen primitivně, posouvá dítě dál v sociální oblasti.⁶⁷

Socializace v batolecím věku

Jedním z aspektů emancipace je schopnost snést a aktivně iniciovat oddělení od matky. To představuje také předpoklad o zařazení do sociálního světa, to znamená, že dítě je schopno navazovat nové kontakty na určité úrovni. Takový vývojový pokrok je založen na rozvoji kognitivních i emotivních oblastí. Děti musí být schopné přijmout i jiného člověka, než jen matku nebo rodiče, ale také musí umět rozlišovat různé lidi a jejich role. Socializace různých dětí v různém prostředí může být variabilní.⁶⁸

⁶⁵ ŠULOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1820-3. s. 60.

⁶⁶ ŠULOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1820-3. s. 60.

⁶⁷ LANGMAJER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing, 1998. ISBN 80-7169-195-X. s. 74.

⁶⁸ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I*. Praha: Univerzita Karlova, 1997. ISBN 80-7184-317-2, s. 91.

3.3 Role otce, sourozenců a jiných vrstevníků

Otec na začátku vývoje nemá na dítě nějaký zvláštní vliv. Pokud mu věnuje dostatečnou pozornost, tráví s ním dostatek času, vytváří se mezi nimi obdobná vazba jako mezi matkou a dítětem. „ L. Steinberk a J. Belsky (1991) uvádějí, že 71 % osmnácti měsíčních dětí mělo vytvořenou vazbu na otce a odmítalo separaci“.⁶⁹

Děti si dokážou vytvořit citovou vazbu na oba rodiče. Většinou vztah k otci bývá sekundární a tak se v tomto vztahu může odrážet zkušenost, kterou dítě získalo již s matkou. To znamená, že dítě očekává určité způsoby chování nebo reakce na jeho dětské projevy chování. Může však dojít k náhradě nepříznivé situace, že vazba dítěte a otce nahradí neuspokojivý vztah s matkou. Pokud si dítě vytvořilo příznivý a bezpečný vztah k oběma rodičům, může to mít pro něj výhodu.⁷⁰

Dítě se naučí, že znaky, které jsou pro něj a matku typické není nutné ani možné aplikovat v ostatních vztazích. Děti, které tuto zkušenost nemají, se mohou ve vztahu k cizím lidem ze začátku chovat odmítavě nebo úzkostně, protože lidé kolem nich se chovají trochu jinak, než jsou zvyklí. Dítě, které si vytvořilo s oběma rodiči bezpečný vztah, se chová zralejším a samostatnějším způsobem. (K. L. Seifert a R. J. Hoffnung, 1994).⁷¹

Styl rodičovského chování otců a matek se liší. Otcové s dětmi spíše aktivnější hry, stimulují tělesnou aktivitu a tím poskytují dítěti více vzrušení. Tato zkušenost se potom projeví při budoucí hře s vrstevníky. Otcové spíše většinu času tráví se synem než s dcerou. Naopak matky jsou spíše soustředěny na klidnější hry, jako jsou například hry s knížkami, hračkami, více dětem vypráví a vysvětluje.⁷²

Otcové jsou pro syny vzorem mužského chování a chlapani se s nimi identifikují. Na druhé straně se i otcové ztotožňují se svým synem. Chtějí, aby se jim syn co nejvíce podobal, respektive aby se podobal svému ideálnímu já, což znamená, že přes syna realizuje své nenaplněné ambice. Představa otce o tom, jak by měl vypadat jeho syn je již naplněna ještě před narozením dítěte.⁷³

Shrnutí

⁶⁹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.* Praha: Univerzita Karlova, 1997. ISBN 80-7184-317-2, s. 91.

⁷⁰ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.* Praha: Univerzita Karlova, 1997. ISBN 80-7184-317-2, s. 91.

⁷¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.* Praha: Univerzita Karlova, 1997. ISBN 80-7184-317-2, s. 91.

⁷² VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.* Praha: Univerzita Karlova, 1997. ISBN 80-7184-317-2, s. 91.

⁷³ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.* Praha: Univerzita Karlova, 1997. ISBN 80-7184-317-2, s. 102 – 104.

Třetí kapitola se zabývala psychickým a fyzickým vývojem dítěte a také důležitostí vrstevníků a otce při jeho vývoji. Obecné informace o vězeňství jsme již zmínili, specializované oddělení pro matky s dětmi jsme také popsali, avšak nezabývali jsme se přímo sociálními pracovníky, které plní ve věznici velice důležitou funkci. Bude nás zajímat, jaká je náplň sociálního pracovníka, jak pracují s klienty a také jaká je jejich hlavní úloha.

4 SOCIÁLNÍ PRÁCE

Je mnoho definic sociální práce, ovšem jen pár z nich se podařilo vymezit, co tento pojem vlastně všechno obsahuje. Je v nich plno nejasností, které se týkají povahy, účelu i pravomocí sociální práce. Tyto nejasnosti u nás i nadále přetrvávají a jsou ještě více posilovány nedostatkem odborné diskuse.⁷⁴

Jen pro názornou ukázkou bych uvedla pár definic od různých autorů.

Podle Matouška je sociální práce společensko-vědní disciplínou „*a také oblasti praktické činnosti, jejímž cílem je odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů*“⁷⁵

Dle Mařádka: „*Sociální práce je v podstatě přímý, záměrný a připravený kontakt sociálního pracovníka s klientem (vězněm), ale i skupinou či komunitou za účelem stanovení sociální diagnózy a uskutečnění sociální intervence nebo terapie.*“⁷⁶

Navrátil hovoří o sociální práci jako o podpoře: „*sociálního fungování klienta v situaci, kde je taková potřeba buď skupinově, nebo individuálně vnímána a vyjádřena. Sociální práce se profesionálně zabývá lidskými vztahy v souvislosti s výkonem sociálních rolí.*“⁷⁷

Americká národní asociace sociálních pracovníků (NASW) popisuje sociální práci takhle: „*Sociální práce je profesionální aktivita zaměřená na pomáhání jednotlivcům,*

⁷⁴ MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Základy sociální práce*. 2. vydání. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-331-4. s. 183.

⁷⁵ MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. Třetí, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Portál, 2003. ISBN 978-80-262-0213-4. s. 11

⁷⁶ MAŘÁDEK, Vladimír. *Vězeňství*. I. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2005. ISBN 80-7368-002-5. s.107.

⁷⁷ NAVRÁTIL, Pavel. *Teorie a metody sociální práce*. 1. vydání. Brno: Marek Zeman, 2001. ISBN 8090307000.

skupinám či komunitám zlepšit nebo obnovit jejich schopnost sociálního fungování a na tvorbu společenských podmínek příznivých pro tento cíl.“⁷⁸

Sociální práce má hluboké tradice, především v Čechách a na Moravě. Po druhé světové válce byly tyto tradice zpřetrhány prosazovateli myšlenky, že svět by se měl změnit a to tak, že se bude plánovaně řídit a tím se odstraní rozdíly mezi lidmi. Marxisté usilovali o to, aby došlo k odstranění materiálních nerovností a také sociálních problémů, což se jim však nepodařilo. Aspoň ne zcela. Vlastnické a příjmové poměry se sice změnili, ubylo chudých i bohatým, ale sociální problémy nevyvymizeli.⁷⁹

Naopak v České republice v období reformem vzrostl počet nezaměstnaných, lidí závislých na drogách, osob bez přístřeší, nezaopatřených, atd. Ve srovnání s předchozím obdobím jde o docela rapidní nárůst sociálních problémů a tyto problémy ve společnosti stále zůstávají a spíše se ještě více prohlubují.⁸⁰

Poslání a cíl sociální práce

Poslání a cíle sociální práce se liší v závislosti na kulturním, teoretickém a společenském kontextu. Některé starší definice sociální práce tvrdí, že sociální práce je to, co dělají sociální pracovníci, oproti tomu další definice tvrdí, že sociální práce je to co jiní – policisté, lékaři, zdravotní sestry nedělají. Jelikož cíl sociální práce není jasný a jeho hranice oboru se mohou nestále posunovat hranice, ne všichni s tímto mohou být spokojeni. Některá dilemata formuluje Jordan ve svém díle z roku 1987. Na jedné straně je podle něj mnoho sociálních pracovníků přesvědčeno, že cílem sociální práce je pomáhat klientům a na straně druhé je to především kontrola, řešení a prevence sociálních problémů. Mezi další autory, kteří se pokusili vymezit cíle sociální práce, můžeme zařadit Wistowa a Webba, kteří se přiklání k názoru, že cíle tvoří sociální kontrola, podporu změny (sociálních vztahů, individua, sociálního prostředí) a sociálního zachování (tzn. Pomoc zachovat přijatelný způsob života těch, kteří to nedokážou vlastními silami).⁸¹

4.1 Osobní a profesionální předpoklady sociální práce

Mezi nástroje sociální práce, se kterými sociální pracovník vstupuje do kontaktu s klientem, patří kombinace nadání, osobních hodnot a intuitivní tvořivosti a zkušeností. Sociální pracovník se může uplatnit i v jiných oblastech jako je třeba lékařství,

⁷⁸ MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Základy sociální práce*. 2. vydání. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-331-4. s. 184.

⁷⁹ ŘEZNÍČEK, Ivo. *Metody sociální práce: Podklady ke stážím studentů a ke kazuistickým seminářům*. 5. svazek. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. ISBN 80-85850-00-1. s. 12.

⁸⁰ ŘEZNÍČEK, Ivo. *Metody sociální práce: Podklady ke stážím studentů a ke kazuistickým seminářům*. 5. svazek. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. ISBN 80-85850-00-1. s. 12.

⁸¹ MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Základy sociální práce*. 2. vydání. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-331-4. s. 184.

psychoterapie, právo nebo pastorační činnost. V těchto dalších vedlejších profesích je spíše kladen důraz na soubor profesních znalostí, než na osobní předpoklady. Sociální práce má poměrně málo vlastních teoretických poznatků, proto čerpá z empirických a teoretických poznatků jiných věd, zejména z psychologie, sociologie, práva, psychopatologie, kriminologie, aj.

Navázat pracovní vztah s klientem je velice obtížné, protože v zásadě cizí člověk (sociální pracovník) se snaží získat důvěru klienta, který se nachází v obtížné životní situaci. Klient často nenavazuje pracovní vztah dobrovolně a také nemusí být vůbec motivován ke změně, nebo se proti ní dokonce vzdoruje. Základem úspěšného socioterapeutického vztahu by měla být empatie, vřelost a opravdovost. Pokud sociální pracovník ve vztahu s klientem nevidí do situace klienta, nemá vůči němu respekt a neprojevuje vstřícný zájem o problematiku, je tento vztah nefunkční.

Další nedílnou součástí sociální praxe je schopnost adekvátního zvažování a hodnocení klientů a jejich situace. K tomu je potřeba určitá zkušenost a zralost, zvláště pokud klient pochází z odlišného kulturního prostředí. V tomto ohledu hrají důležitou roli základní a filosofické hodnoty sociálního pracovníka, což znamená, že on sám musí vyhodnotit, co je podle něj dobré a co špatné. V anglosaské praxi se klade důraz na respektování základních lidských práv, respektování osobní svobody, smysl pro sociální spravedlnost a uznávání zásady svobodného rozhodování klientů.

Ve srovnání se západními poměry, česká sociální práce v tomhle ohledu zatím dost pokulhává. Uplatňování v praxi je nedůsledné, metodika sociální práce je nestandardní a zjednodušená, jelikož praxe se stále častěji omezuje jen na rutinní poskytování dávek a prověřování klientů, při žádání o ně.⁸²

Sociální práce málo kdy funguje jako pomoc sociálně potřebným, kterým by měla pomoc navrátit se k běžnému způsobu života, spíše vede k tomu, že pracovníci i klienti se zaměřují na získávání finančních dávek, místo toho aby hledaly jiné východisko z jejich sociální situace. Tohle řešení podle výzkumu západních teorií neúměrně zatěžuje státní pokladnu a také může vést ke snížení osobní motivace klientů.⁸³

⁸² ŘEZNIČEK, Ivo. *Metody sociální práce: Podklady ke stáжим studentů a ke kazuistickým seminářům*. 5. svazek. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. ISBN 80-85850-00-1. s. 23 – 24.

⁸³ ŘEZNIČEK, Ivo. *Metody sociální práce: Podklady ke stáжим studentů a ke kazuistickým seminářům*. 5. svazek. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. ISBN 80-85850-00-1. s. 12.

4.2 Role sociálních pracovníků a role sociálního pracovníka ve vězeňství

Sociální pracovníci vykonávají celou řadu rolí, které se vzájemně prolínají. Záleží na charakteru zařízení, náplně práce, stylu vedení organizace, cílů a prostředků programu, atd. V praxi můžeme vyčlenit několik odlišujících se typů, čistý typ však v sociální práci patrně neexistuje.⁸⁴

Pečovatel nebo poskytovatel služeb pomáhá klientům v každodenním životě, kteří vzhledem k jejich postižení, onemocnění, nebo jiné neschopnosti nezvládají vykonávat důležité činnosti. Tato služba může být poskytována u klienta v domácnosti nebo v pobytovém zařízení.⁸⁵

Zprostředkovatel služeb pomáhá klientům zorientovat se v sociálních službách. Je jich nesčetné množství a klient nemusí být o všech informován, je tedy na sociálním pracovníkovi, aby jej seznámil s veškerými potřebnými sociálními zařízeními, a stanovil důležitost zařízení podle naléhavosti sociální situace. Sociální pracovník slouží jako informátor klienta, obhájce jeho potřeb, situační diagnostik a koordinuje osoby, které se podílí na práci s klientem.⁸⁶

Cvičitel sociální adaptace napomáhá klientům zmírňovat jejich problémy chování tak, aby mohli účinněji řešit své problémy. Plní funkci trenéra nebo učitele adaptačních a sociálních dovedností a povzbuzovatele změn v chování.⁸⁷

Poradce nebo terapeut se snaží pomoci klientům získat náhled na jejich pocity, postoje a názory, což napomáhá jejich osobnímu růstu. Pod touto rolí si můžeme představit socioterapeuta, psychosociálního diagnostika, poradenského pracovníka nebo výzkumníka.⁸⁸

Případový manažer poskytuje tzv. kontinua služeb, zvláště u klientů, kteří mají větší množství zdravotnických a sociálních potřeb. Zabývá se diagnostikou, plánováním služeb a terapie, navazováním vazeb s jinými sociálními zařízeními, sledováním poskytování služeb a hájením zájmů klienta. Uplatňuje se zejména u

⁸⁴ ŘEZNÍČEK, Ivo. *Metody sociální práce: Podklady ke stážím studentů a ke kazuistickým seminářům*. 5. svazek. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. ISBN 80-85850-00-1. s. 57 – 58.

⁸⁵ ŘEZNÍČEK, Ivo. *Metody sociální práce: Podklady ke stážím studentů a ke kazuistickým seminářům*. 5. svazek. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. ISBN 80-85850-00-1. s. 57 – 58.

⁸⁶ ŘEZNÍČEK, Ivo. *Metody sociální práce: Podklady ke stážím studentů a ke kazuistickým seminářům*. 5. svazek. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. ISBN 80-85850-00-1. s. 57 – 58.

⁸⁷ ŘEZNÍČEK, Ivo. *Metody sociální práce: Podklady ke stážím studentů a ke kazuistickým seminářům*. 5. svazek. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. ISBN 80-85850-00-1. s. 57 – 58.

⁸⁸ ŘEZNÍČEK, Ivo. *Metody sociální práce: Podklady ke stážím studentů a ke kazuistickým seminářům*. 5. svazek. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. ISBN 80-85850-00-1. s. 57 – 58.

problémových rodin nebo u osob s postižením, které se snaží navrátit do běžného způsobu života.⁸⁹

Manažer pracovní náplně plní roli organizátora, sleduje kvalitu poskytování sociálních služeb a plánuje načasování intervence. Uplatňuje se především ve větších zařízeních, kde je větší počet klientů.⁹⁰

Personální manažer má na starosti výuku a výcvik sociálních pracovníků, supervizi, konzultace a řízení pracovníků. Tato funkce může být často spojována s funkcí administrátora. Personální manažer může najednou působit i v několika zařízeních současně.⁹¹

Administrátorem může být ředitel zařízení nebo vedoucí pracovník, který plánuje a zavádí způsoby práce, služby a programy v sociálních zařízeních. Zastává zejména manažerskou funkci.⁹²

Činitel sociálních změn na sebe bere funkci analytika sociálních problémů, skupinového advokáta, povzbuzovatele sociální iniciativy a mobilizátora politických hnutí. Angažuje se ve správních a legislativních orgánech a politické oblasti.⁹³

Sociální pracovník ve věznici

Sociální pracovník patří k ostatnímu odbornému personálu věznice. Jeho hlavní náplní je především samotná sociální práce, což ve vězeňském prostředí znamená, že se snaží udržet kontakt s klientem a také jeho rodinou, zaměřuje se na sociální prostředí odsouzeného, ze kterého pochází a snaží se jej připravit na plynulý přechod do běžného života. Dříve se obor sociální práce vyučoval pouze na středních školách, kde si studenti mohli dodělat ještě nástavbu, která trvala dva roky. Dnes už se obor sociální práce vyučuje i na vysokých školách a podmínkou přijetí sociálního pracovníka do věznice je minimálně vysokoškolský titul Bc v sociální sféře. Při nástupu do věznice, musí sociální projít ještě základní odbornou přípravou typu B2, která trvá přibližně osm týdnů. Přípravný kurz zajišťuje Institut vzdělávání Vězeňské služby České republiky. Cílová skupina, se kterou sociální pracovník ve věznici pracuje, je velice rozmanitá. Zvláště u žen se objevují projevy agrese, přehnané emocionality, úzkosti či deprese, to vše je vyvolané vězeňským

⁸⁹ ŘEZNIČEK, Ivo. *Metody sociální práce: Podklady ke stážím studentů a ke kazuistickým seminářům*. 5. svazek. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. ISBN 80-85850-00-1. s. 57 – 58.

⁹⁰ ŘEZNIČEK, Ivo. *Metody sociální práce: Podklady ke stážím studentů a ke kazuistickým seminářům*. 5. svazek. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. ISBN 80-85850-00-1. s. 57 – 58.

⁹¹ ŘEZNIČEK, Ivo. *Metody sociální práce: Podklady ke stážím studentů a ke kazuistickým seminářům*. 5. svazek. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. ISBN 80-85850-00-1. s. 57 – 58.

⁹² ŘEZNIČEK, Ivo. *Metody sociální práce: Podklady ke stážím studentů a ke kazuistickým seminářům*. 5. svazek. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. ISBN 80-85850-00-1. s. 57 – 58.

⁹³ ŘEZNIČEK, Ivo. *Metody sociální práce: Podklady ke stážím studentů a ke kazuistickým seminářům*. 5. svazek. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. ISBN 80-85850-00-1. s. 57 – 58.

prostředím. Tyto projevy chování se vyskytují nejen mezi vězni, ale i vůči personálu věznice. Sociální pracovník si musí udržet profesní nadhled a zachovat psychickou rovnováhu.⁹⁴

Shrnutí

Definovali jsme sociální práci. Uvedli jsme několik rozdílných definic, vymezili si poslání a cíle sociální práce. V neposlední řadě jsme se zabývali úlohou sociálních pracovníků, která je velice rozmanitá a nedá se jednoznačně vymezit. Zabývali tématem vězeňství a sociální práci obecně, tak bych si dovolila tvrdit, že sociální pracovník ve věznici spadá do kategorie zprostředkovatel služeb, i když, jak jsem již zmiňovala, veškeré typy se v praxi navzájem prolínají.

5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

V empirické části mé bakalářské práce jsem si zvolila kvantitativní výzkum, vybranou metodou výzkumu je sondáž.

Jako výzkumný vzorek jsem si zvolila 120 respondentů. Respondenti, které jsem oslovila, byli ve věkovém rozmezí 18 – 60 let a zastoupena byla obě pohlaví. V následujících podkapitolách si vymezíme cíle výzkumu, výzkumný vzorek, samotné výzkumné šetření a také hodnotící závěr celého výzkumu.

5.1 Cíle výzkumu

Hlavním cílem praktické části, je zjistit jaká je informovanost veřejnosti o specializovaném oddělení pro matky s dětmi.

Hlavní výzkumná otázka:

⁹⁴ ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. Plzeň, Aleš Čeněk, 2004. ISBN 80-86473-86-4.

Do jaké míry je veřejnost informovaná o existenci speciálního oddělení pro matky s dětmi?

Na základě hlavního cíle si vymežíme cíl dílčí.

Zjistit názor veřejnosti na specializované oddělení pro matky s dětmi.

Dílčí otázky:

Myslíte si, že je pro vývoj dítěte dobré být izolované od vnějšího světa a být zavřené s matkou ve věznici?

Představte si, že jste matkou dítěte a jste odsouzena k trestu odnětí svobody. Využila byste možnosti být ve věznici s dítětem?

5.2 Metoda výzkumného šetření

Při sběru dat jsem použila kvantitativní metodu. Struktura kvantitativního výzkumu dle Hendla: *„Cílem je vytvořit jednoduchý, neutrální stimul, aby se získala pravdivá odpověď (údaj) od respondenta. Předpokládá se, že identické stimuly pro všechny respondenty umožní dobře porovnat odpovědi mezi jednotlivými respondenty.“*⁹⁵

Jako konkrétní metodu výzkumného šetření jsem zvolila anketu. Anketa je považována spíše za průzkum – sondáž. Význam ankety podle slovníku cizích slov: *„průzkum veřejného nebo výběrového mínění, názorů na něco“*.⁹⁶

Anketa bývá prováděna standardizovanou technikou, většinou se užívá dotazník. Pro rychlou orientaci v problematice a možnost rychlé odpovědi, se v anketě nejčastěji používají uzavřené otázky. Otázky by se měly týkat pouze jednoho tématu a jsou doplněny pouze pár otázkami sociodemografickými.⁹⁷

Definice sondáže dle Lamsera: *„Výzkumná akce provedená na jednom místě s cílem proniknout do hloubky, pozor anglické a francouzské ekvivalenty výrazu mají význam větší operace, či skoro celého výzkumu.“*⁹⁸

Výzkum můžeme dále rozčlenit podle očekávaného přínosu na orientační, diagnostický, explorační, explanační a prognostický. Mnou zvolenou metodu výzkumu bych zařadila do výzkumu orientačního. Tento výzkum je převážně zaměřen na sběr

⁹⁵ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum - základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2. s. 164.

⁹⁶ LINHART, Jiří. *Slovník cizích slov pro nové století : základní měnové jednotky, abecední seznam chemických prvků, jazykovědné pojmy*, 30 000 hesel. Litvínov : Dialog, 2007. ISBN 8073820064.

⁹⁷ *Velký sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha : Karolinum, 1996. 747 s. ISBN 8071843113.

⁹⁸ LAMSER, Václav. *Základy sociologického výzkumu*. Vyd. 1. Praha. Svoboda, 1966.

základních informací o zkoumaném problému. Je používán v případech, kdy jsou znalosti o problematice minimální.⁹⁹

5.3 Popis konkrétního výzkumného šetření a vzorku výzkumného šetření

Jak jsem již výše uvedla, metodu, kterou jsem pro výzkumné šetření zvolila je sondáž. Pro účel tohoto výzkumu jsem vytvořila kratičký dotazník – anketu, která obsahuje 5 otázek, z toho první otázka se týká demografických údajů (pohlaví).

Anketa je zcela anonymní a slouží pouze ke studijním účelům. Byla vytvořena elektronickou formou a samotný sběr dat trval týden.

Anketní šetření jsem prováděla v restauraci, kde pracuji. Vzorek respondentů, kteří dotazník vyplnili, je velice rozmanitý a tím pádem si myslím, že hodnocení může být objektivní, jelikož jsem se nezaměřila pouze na určitou část populace. Vzorek respondentů není limitován pohlavím, věkem ani pracovním působením. Jelikož jsem v dotazníku užila jen uzavřené otázky, všichni oslovení respondenti odpověděli na všechny otázky.

Zastoupení mužů je ve výzkumném šetření vyšší, než počet žen. Dotazník vyplnilo 67 mužů a 53 žen, procentuálně muži 55,83 % a ženy 44,17 %.

5.4 Výsledky anketního šetření

Abych mohla odpovědět na hlavní otázku (Do jaké míry je veřejnost informovaná o existenci speciálního oddělení pro matky s dětmi?), musím si nejprve zodpovědět otázky dílčí.

První dílčí otázka zněla: *Myslíte si, že je pro vývoj dítěte dobré být izolované od vnějšího světa a být zavřené s matkou ve věznici?*

Tato otázka se ukázala jako dosti sporná. Více než polovina dotazových uvedla, že si myslí, že pobyt dítěte s matkou ve věznici není pro jeho vývoj prospěšný. Myslím si, že je to dáno převážně tím, že dotazovaní nejsou o tomto oddělení dostatečně informováni. Jsou zde důležitá fakta, která by názor mnohých dotazovaných změnila. Respondenti si mysleli, že i matka, která je odsouzena na 10 let k trestu odnětí svobody může pobývat s dítětem ve věznici. To však není pravda, protože na oddělení může pobývat pouze matka s dítětem, pokud délka jejího trestu nepřesahuje věk dítěte, a to tři roky. Dále uváděli odpověď ne, protože měli mylnou představu o tom, jak takové specializované oddělení

⁹⁹ REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-3006-6.

vypadá. Představovali si oddělení jako klasickou studenou celu, kde je pouze železná postel a jedna skříňka.

Na mě osobně při návštěvě věznice specializované oddělení zanechalo velice kladný dojem. Zdi byly krásně vymalované obrázky, všude byli koberce a záclony, každá matka měla svůj pokoj a ve společných prostorách byla moderně vybavená kuchyň a koupelna. Připadalo mi to, jako bych byla spíše na nějaké lepší ubytovně, pouze s tím rozdílem, že celé toto oddělení je od ostatních částí věznice oddělené mřížemi. Myslím si, že po přečtení mé bakalářské práce by většina respondentů změnila svůj názor.

Druhá dílčí otázka byla: *Představte si, že jste matkou dítěte a jste odsouzena k trestu odnětí svobody. Využila byste možnosti být ve věznici s dítětem?*

Více než polovina respondentů uvedla, že by možnosti být s dítětem nevyužila. Tenhle radikální názor měli především muži, jelikož 45 z 67 dotazovaných uvedli odpověď ne. Oproti tomu většina dotazovaných žen, 36 z 53 uvedla, že by této možnosti využili. Nevím, zda se muži nedokázali vcítit do této situace, nebo si myslí, že by dítě mělo vyrůstat v přirozeném prostředí. Ovšem ženy jsou toho názoru, že dítě by mělo vyrůstat s matkou, obzvláště v období před nástupem do školky. Tím pádem by téhle možnosti určitě využili. Kapacita oddělení je omezena počtem pouze 15 míst pro matky a 20 pro děti, což není moc a podmínky přijetí také nejsou tak jednoduché.

Můj názor na dané téma je, že dítě by mělo vyrůstat v přirozeném prostředí, ovšem ne však za každé situace. Pokud by dítě nemělo možnost vyrůstat u otce nebo prarodičů, jsem určitě pro, aby matky této možnosti využili, protože pro dítě je určitě lepší vyrůstat s milující matkou, i když ve věznici, než v dětském domově.

A nyní se dostávám k odpovědi na hlavní otázku: *Do jaké míry je veřejnost informovaná o existenci speciálního oddělení pro matky s dětmi?*

Odpovědi na tuto otázku byly získány ze dvou anketních otázek. Z uvedených odpovědí, které respondenti vyplnili, vyplývá, že o specializovaném oddělení slyšeli spíše ženy, i když jsme měli menší vzorek žen než mužů, pouze 11 dotazovaných z 53 uvedlo, že o oddělení nikdy neslyšeli. Možná je to dáno tím, že ženy jako matky se o takové věci spíše zajímají, nebo s oddělením mají již nějakou zkušenost, ať už vlastní nebo cizí. Je paradoxem, že i když je to jediné oddělení pro matky s dětmi v České republice, celá jedna čtvrtina ze všech dotazovaných uvedla, že o tom nikdy nic neslyšela.

Z uvedených odpovědí je zřejmé, že největším informačním zdrojem jsou media, což uvedla téměř polovina dotazovaných, další uváděné zdroje byly procentuálně podstatně zanedbatelné. Pouze 10 % z dotazovaných uvedlo, že informaci o

specializovaném oddělení získali ze školy a pouhých 8% od kamarádů. Já osobně jsem se o specializovaném oddělení pro matky s dětmi dozvěděla až ve škole.

Otázka nám podává nádherný obraz o tom, jak je dnešní svět zmedializovaný. Pokud chce někdo něco zviditelnit, media jsou ideálním způsobem. Jako příklad můžeme uvést věznici Mírov. Když se někdo začne bavit o věznici Mírov, snad každému vyvstane na mysl nejslavnější český vězeň Kajínek. A to jenom díky tomu, jak je medii neustále propírán. Asi každý z nás viděl i film, který byl o něm natočen. Ale položme si otázku, kolik lidí vidělo dokument o věznici ve Světlé nad Sázavou? Pokud o tom nikdo nenatočí celovečerní film, tak se asi málokdo na tenhle dokument podívá. Já osobně ho každému doporučuji, dokument má název „S mámou v base“.

5.5 Shrnutí a doporučení výzkumné části

Hlavním cílem celého výzkumného šetření bylo zjistit informovanost veřejnosti o specializovaném oddělení ve věznici Světlá nad Sázavou.

Sběr dat probíhal v restauraci a výzkumného šetření se zúčastnilo 120 respondentů a zastoupena byla obě pohlaví.

Z výzkumu vyplývá, že veřejnost je do jisté míry o specializovaném oddělení pro matky s dětmi informovaná. Celých 68,5 % dotazovaných uvedlo, že o specializovaném oddělení již někdy slyšeli. Avšak 32,5 % respondentů o něm neslyšelo. Jak velké povědomí mají respondenti o existenci specializovaného oddělení, vyplynulo až z odpovědí na dílčí otázky.

I přesto, že jsem v anketě použila pouze uzavřené otázky, respondenti mi k některým otázkám dopsali své dotazy a připomínky. Velice často se dotazovali u otázky č. 4: *Myslíte si, že je pro vývoj dítěte dobré pobývat s matkou ve vězeňském prostředí? (pobyt dítěte ve věznici je limitován jeho věkem 1-3 roky).*: A co otec dítěte? Je dítě do 3 let svého věku schopné rozpoznat určitou izolovanost vězení od obyčejného běžného života? Nechybí dítěti větší rozmanitost osobností, než s jakými se setkává ve věznici?

Podle mého názoru dítě nejvíce strádá, když je odděleno od těch, kteří jej milují a které má rádo ono. Na druhou stranu mají respondenti pravdu, když uvádí, že dítě si teprve až kolem třetího roku uvědomuje své vlastní JÁ. Tím pádem výchova milující matky, ač ve vězeňském prostředí by na něm neměla zanechávat trvalé následky, jako například ústavní výchova bez přítomnosti rodičů.

Jsem toho názoru, že by se při věznici Světlá nad Sázavou měla zřídit mateřská škola, aby matky mohly mít své děti u sebe až do 5-6 let. Protože pokud dítě nemá funkční rodinu, ve které by mohlo vyrůstat, je pro něj důležité, aby se zachovala citová vazba mezi ním a matkou. Děti by dopoledne měly normální program jako v mateřské škole, kde by byla učitelka nebo vychovatelka a matky by plnily úkoly ve výkonu trestu odnětí svobody, s nimiž souvisí i pracovní činnost ve věznici, která je jim však při výkonu trestu na specializovaném oddělení prominuta, kromě prací v kuchyni. Odpoledne by potom s dětmi trávili čas tak, jak je jim to umožněno podle vnitřního řádu věznice.

Dále si myslím, že by specializované oddělení pro matky s dětmi mělo být zřízeno i při věznici v Opavě. Ačkoli je naše republika malá, jsem názoru, že druhé oddělení pro matky s dětmi by zde své uplatnění našlo.

Díky získaným výsledkům z ankety, bych si dovolila navrhnout řešení, které by přispělo k většímu zviditelnění specializovaného oddělení ve věznici Světlá nad Sázavou:

- 1) Pořádáním workshopů či přednášek, na dané téma, ať už na vysokých či středních školách, nejen v oboru sociálním.
- 2) Promítat dokumenty s touto problematikou, např. „S mámou v base“, nebo jiné jako výchovný program pro žáky základních a středních škol. Podobně se promítají dokumenty H. Třeštíkové, která se také zabývá sociální problematikou a jak jsme sami zjistili, media jsou největším zdrojem informací.

Z odpovědí respondentů jsme zjistili, že veřejnost je o specializovaném oddělení informovaná, ale ne v dostatečné míře. Znají převážně jen fakt, že oddělení existuje, nemají však ponětí o tom, jak takové oddělení funguje v praxi a mají o něm zkreslené představy, které potom vyvolávají mylný dojem o celém oddělení a jeho přínosu pro naši společnost.

V přílohách přikládám přesné výsledky anketního šetření.

Závěr

V teoretické části jsem vymezila systém vězeňství v ČR, jeho funkce a realizaci výkonu trestu odnětí svobody. Jak již je zmíněno v samotném názvu celé práce, další kapitolu jsem nazvala „Specializované oddělení pro matky s dětmi ve věznici Světlá nad Sázavou“. Specializované oddělení je zde důkladně popsáno, chod i historie celé věznice a do závěru druhé kapitoly jsem zahrнула program zacházení, jelikož si myslím, že patří mezi důležité prvky výkonu trestu, které napomáhají odsouzené k návratu do běžného života. Po přečtení prvních dvou kapitol, je velice snadné pochopit systém vězeňství v České republice a následně i konkrétně ve věznici Světlá nad Sázavou. Další kapitola se věnuje vývoji dítěte v batolecím období jak po psychické tak fyzické stránce. Batolecí období je vymezeno zhruba od jednoho do třetího roku věku dítěte, což je hranice pro pobyt dítěte s matkou ve věznici. Poslední kapitola definuje pojem sociální práce její cíle a poslání a také jsme se zde zaměřili na roli sociálního pracovníka obecně i konkrétně ve vězeňském prostředí.

V praktické části jsem si zvolila jako kvantitativní metodu výzkumu sondáž, kterou jsem uskutečnila, pomocí předem připravené ankety. Sondáž probíhala v restauraci a jako výzkumný vzorek jsem si určila 120 respondentů obou pohlaví. Cílem anketního šetření bylo zjistit do jaké míry je veřejnost informovaná o specializovaném oddělení pro matky s dětmi ve věznici Světlá nad Sázavou. Vedlejší výzkumné otázky zjišťují názor respondentů na specializované oddělení pro matky s dětmi. Výsledek nám ukázal, že veřejnost je o dané problematice informovaná, ne však dostatečně. Vedlejší výzkumná otázka nám podává obraz právě o tom, jak jsou respondenti nedostatečně o specializovaném oddělení informováni. Na základě odpovědí z anketního průzkumu jsem navrhla opatření, která by zajistila větší informovanost veřejnosti.

Závěrem mohu konstatovat, že cíle bakalářské práce byly naplněny.

Seznam použitých zdrojů

BAJCURA, Lubomír. *Práva vězně*. 1. vyd. Praha: GRADA Publishing, spol. s.r.o., 1999. ISBN 80-7169-555-6.

ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. Plzeň, Aleš Čeněk, 2004. ISBN 80-86473-86-4.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum - základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha. Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. ISBN 978-80-87212-22-6.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákon a trestní řád*. 9. aktualizované vydání novelizovaných kodexů s poznámkami a judikaturou podle stavu k 1. 1. 1998. Praha: Linde, 1997. ISBN 80-7201-100-6.

Koncepce rozvoje vězeňství v ČR, in.: *České vězeňství 1998*, č. 1.

LAMSER, Václav. *Základy sociologického výzkumu*. Vyd. 1. Praha. Svoboda, 1966.

LANGMAJER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing, 1998. ISBN 80-7169-195-X.

MAŘÁDEK, Vladimír. *Vězeňství*. I. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2005. ISBN 80-7368-002-5.

MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. Třetí, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Portál, 2003. ISBN 978-80-262-0213-4.

MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Základy sociální práce*. 2. vydání. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-331-4.

NAVRÁTIL, Pavel. *Teorie a metody sociální práce*. 1. vydání. Brno: Marek Zeman, 2001. ISBN 8090307000.

POPELKA, Jiří. *Penologie*, díl první. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. ISBN 978-80-244-2932-8.

REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-3006-6.

ŘEZNÍČEK, Ivo. *Metody sociální práce: Podklady ke stáží studentů a ke kazuistickým seminářům*. 5. svazek. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. ISBN 80-85850-00-1.

ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. Vydání 2., přepracované. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-829-5.

ŠULOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1820-3.

URBANOVÁ, Martina. *Ženská delikvence jako sociální jev: sborník příspěvků z konference pořádané katedrou právní teorie Právnické fakulty MU v Brně*. Brno, 2004. ISBN 8021036095.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I*. Praha: Univerzita Karlova, 1997. ISBN 80-7184-317-2.

Legislativa

ČESKO. Zákon České národní rady č.555/1992 Sb. O Vězeňské službě a justiční strážích České republiky ve znění pozdějších předpisů. In: Sbírká zákonů 21. 6. 2013, částka 70., ISSN 1211-1244.

ČESKO. Zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

ČESKO. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.

Elektronické zdroje

Stručná charakteristika věznice [online]. *Vězeňská služba České republiky*, 2009 [cit. 2014-03-12]. Dostupné z: <<http://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou-93/o-nas-1628/zakladni-informace-154/strucna-charakteristika-veznice-275->>.

Organizační struktura VSČR, Vězeňská správa ČR [online], 2009 [cit. 2014-05-19]. Dostupné z: <<http://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou-93/o-nas-1628/organizacni-struktura/>>.

Složení odsouzených žen dle různých ukazatelů v únoru 2014, Vězeňská služba České republiky [online], 2009 [cit. 2014-06-13]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou-93/informacni-servis-1629/statisticke-udaje-467/slozeni-a-pocty-veznu-dle-ruznych-ukazatelu/>.

Seznam obrázků

Obrázek č. 1	Vězení	5
Obrázek č. 2	Organizační struktura VSČR [cit. 2014-05-19]	15
Obrázek č. 3	Početní stav odsouzených k 28. 5. 2014 ve věznici Světlá nad Sázavou	19
Obrázek č. 4-7	Stavy odsouzených podle různých ukazatelů v únoru 2014 [cit. 2014-06-13]	20

Přílohy

Příloha č. 1: Anketní list

Dobrý den,

jmenuji se Aneta Blektová a jsem studentkou III. ročníku PdF Univerzity Palackého, obor Pedagogika – sociální práce. Jako téma své bakalářské práce jsem si zvolila „Názor veřejnosti na specializované oddělení pro matky s dětmi ve věznici Světlá nad Sázavou“, a touto cestou bych Vás ráda požádala o zodpovězení několika otázek.

Veškeré informace, které mi poskytnete, budou anonymní a budou sloužit pouze ke studijním účelům. Předem děkuji za Váš čas.

Vámi zvolenou odpověď ZAKROUŽKUJTE.

- 1) Jste muž nebo žena?
 - a) Muž
 - b) žena

- 2) Slyšeli jste někdy o specializovaném oddělení pro matky s dětmi?
 - a) ano
 - b) ne

- 3) Odkud jste získali informaci, že takové speciální oddělení existuje?
 - a) media
 - b) škola
 - c) kamarádi
 - d) nikdy jsem o tom nic neslyšel/a

- 4) Myslíte si, že je pro vývoj dítěte dobré být izolované od vnějšího světa a být zavřené s matkou ve věznici?
 - a) ano
 - b) ne

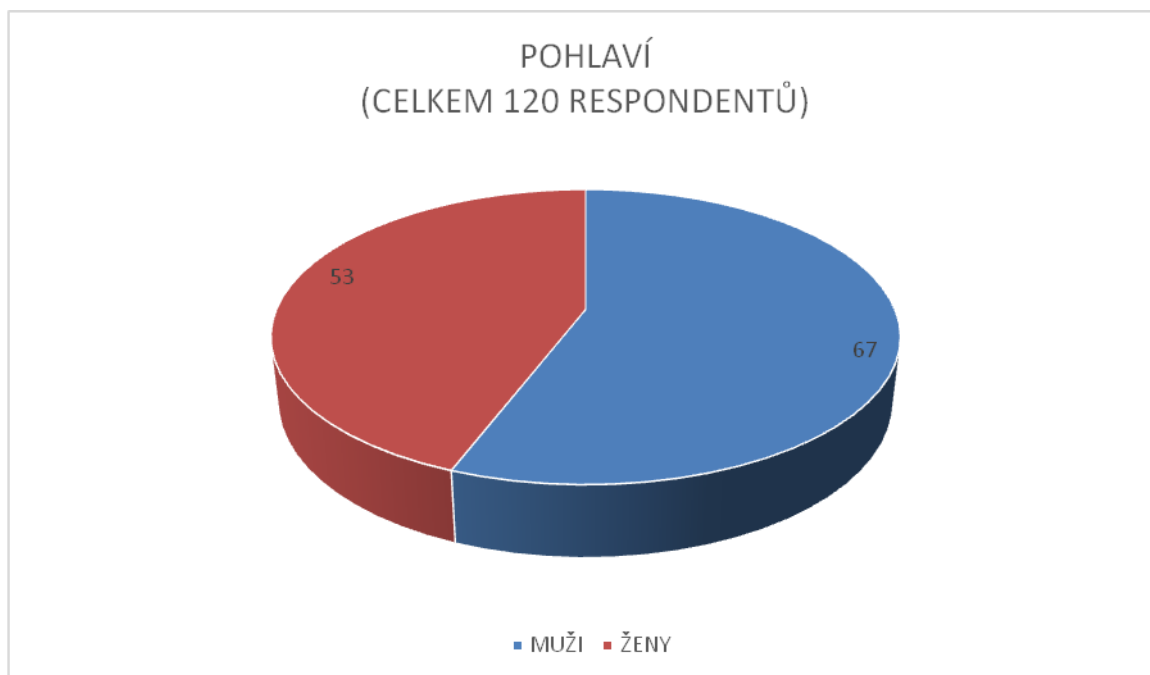
- 5) Představte si, že jste matkou dítěte a jste odsouzena k trestu odnětí svobody. Využila byste možnosti být ve věznici s dítětem?
 - a) ano
 - b) ne

Příloha č. 2: Výsledky anketního šetření

Otázka č. 1: „Jste muž nebo žena?“

MUŽI	%	ŽENY	%	CELKEM	%
67	55,83	53	44,17	120	100

Tabulka č. 1: Pohlaví respondentů

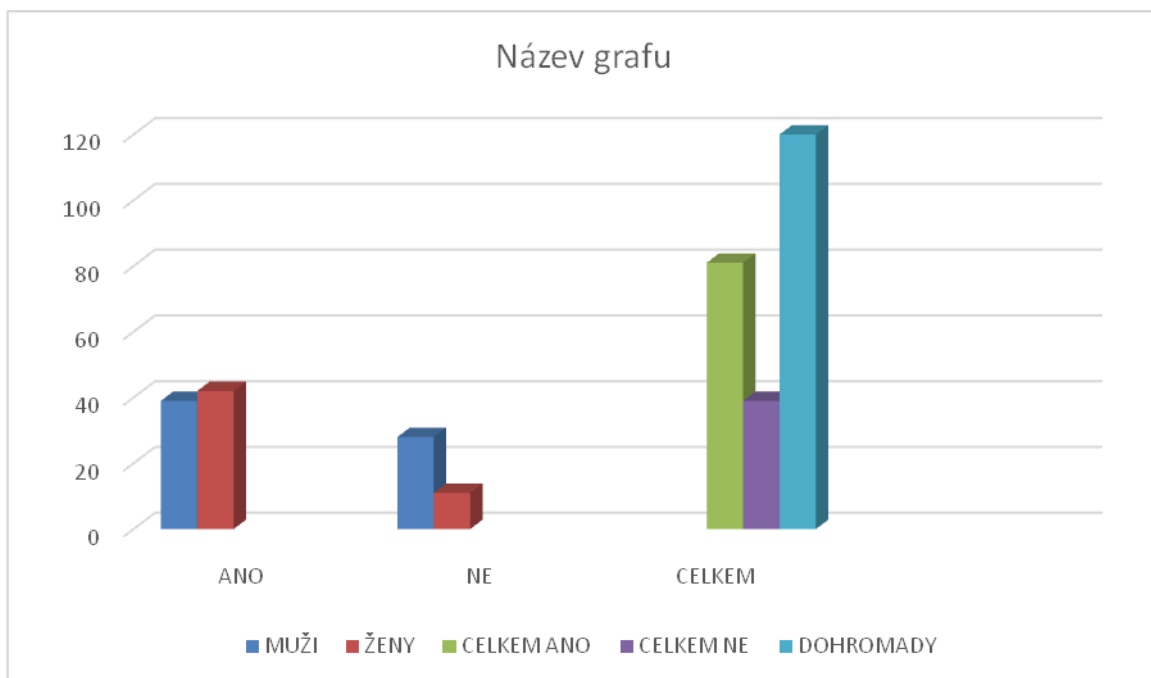

Graf č. 5: Pohlaví respondentů

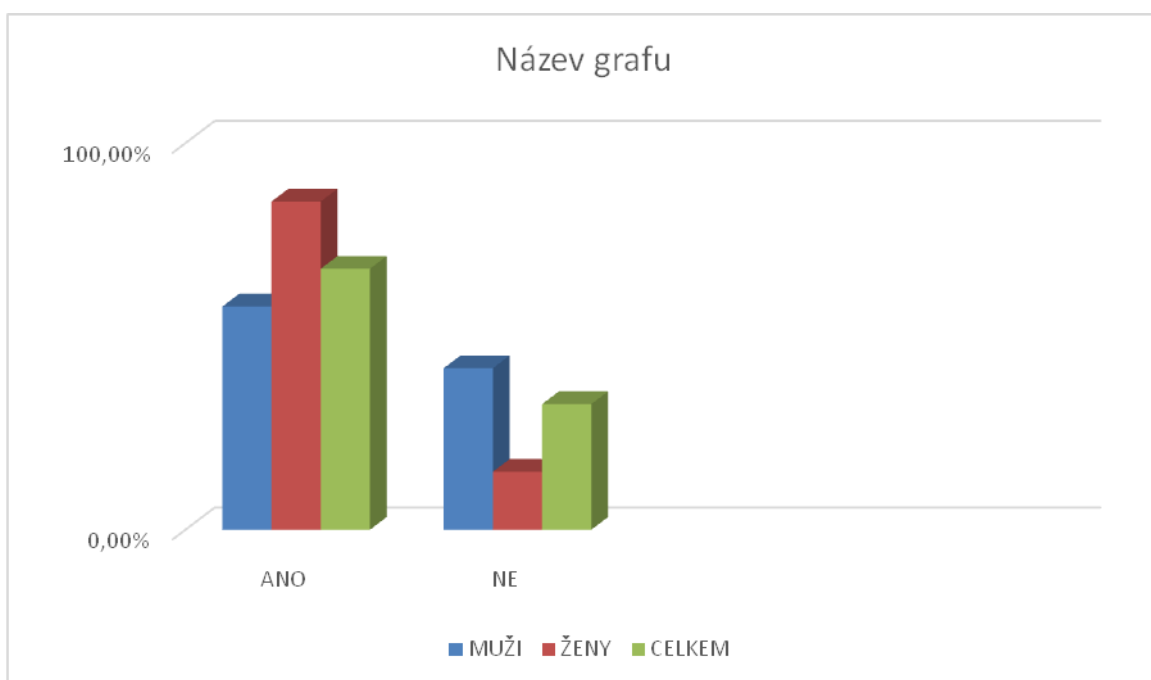
Otázka č. 2: „Slyšeli jste někdy o specializovaném oddělení pro matky s dětmi?“

	MUŽI	%	ŽENY	%	CELKEM	%
ANO	36	53,73	45	84,90	81	67,5
NE	28	41,79	8	15	39	32,5

Tabulka č. 2: Přehled povědomí respondentů o existenci specializovaného oddělení pro matky s dětmi

Graf č. 6: Přehled povědomí respondentů o existenci specializovaného oddělení pro matky s dětmi

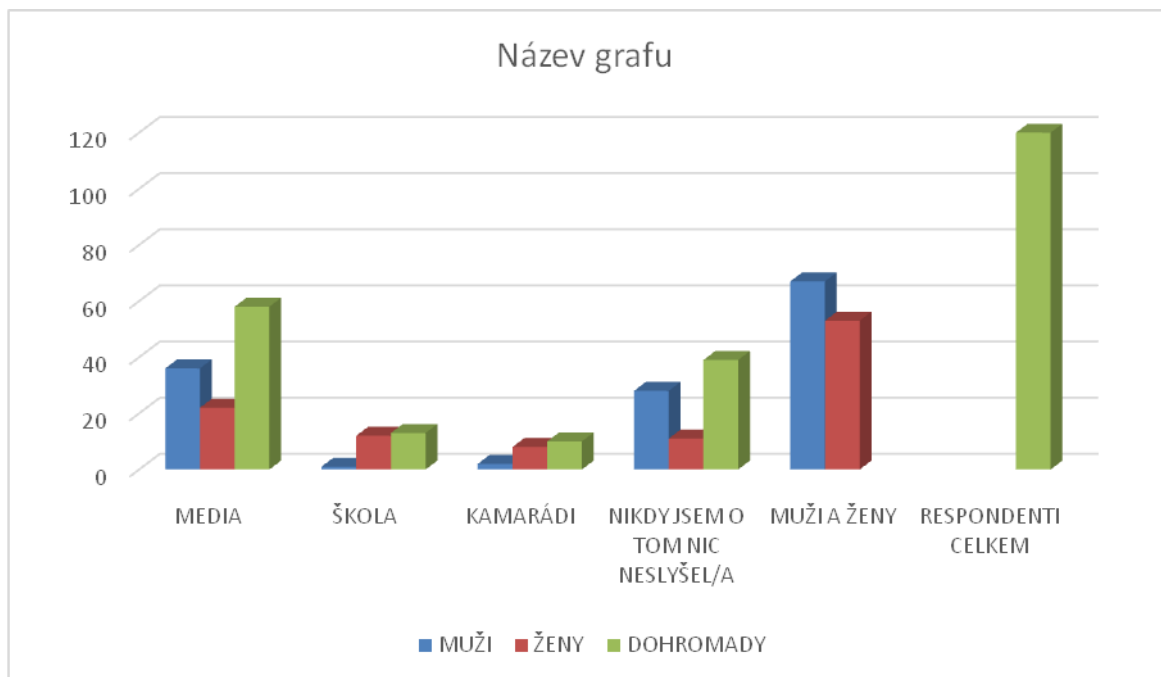

Graf č. 7 Přehled povědomí respondentů o existenci specializovaného oddělení pro matky s dětmi v procentech

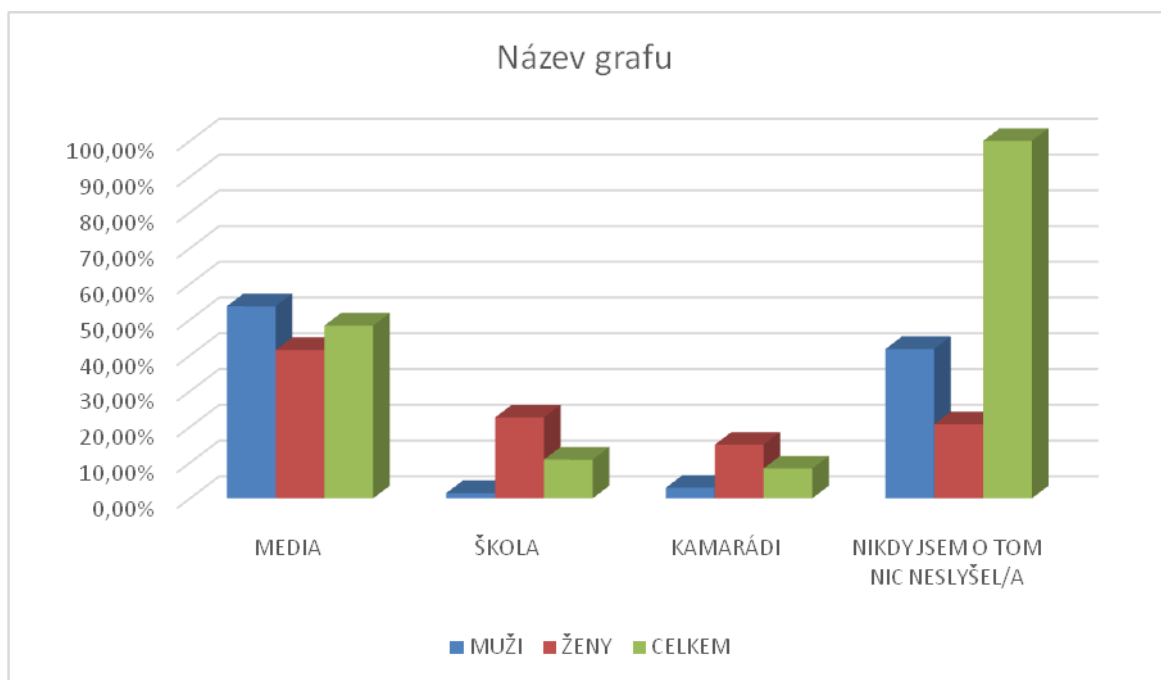
Otázka č. 3: „Odkud jste získali informaci, že takové speciální oddělení existuje?“

	MUŽI	%	ŽENY	%	DOHROMADY	%
MEDIA	36	53,73	22	41,50	58	48,33
ŠKOLA	1	1,49	12	22,64	13	10,83
KAMARÁDI	2	2,98	8	15	10	8,33
NIKDY JSEM O TOM NIC NESLYŠEL/A	28	41,79	11	20,75	39	32,5

Tabulka č. 3: Informační zdroje

Graf č. 8: Informační zdroje

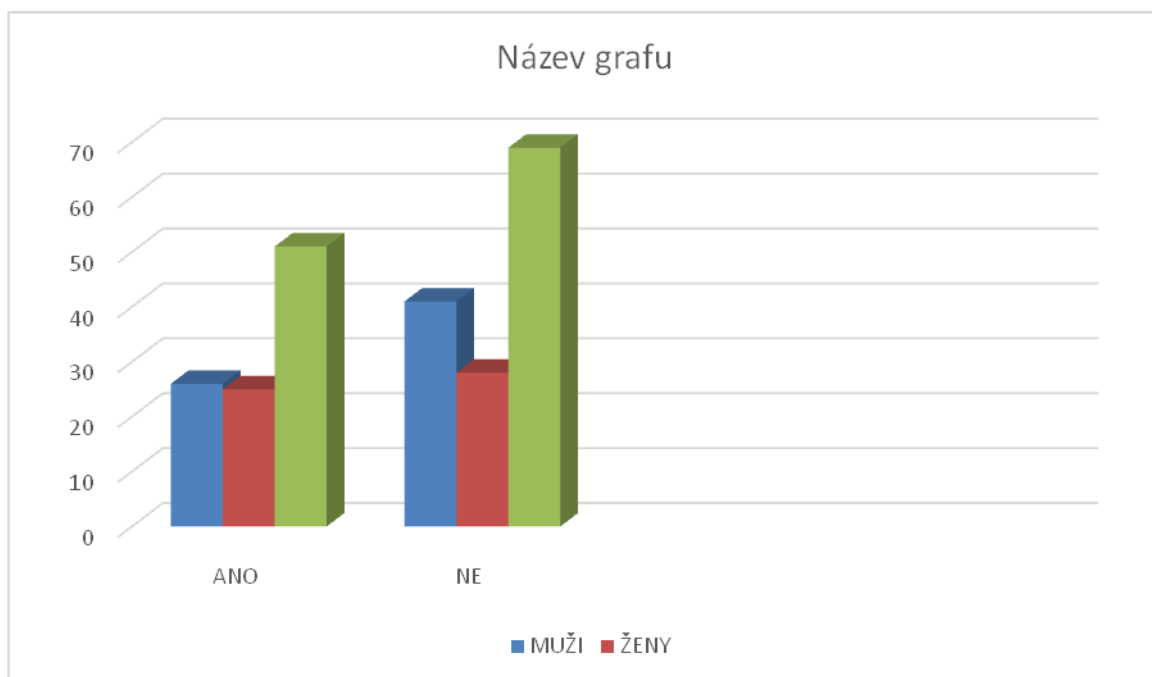

Graf č. 9: Informační zdroje v procentech

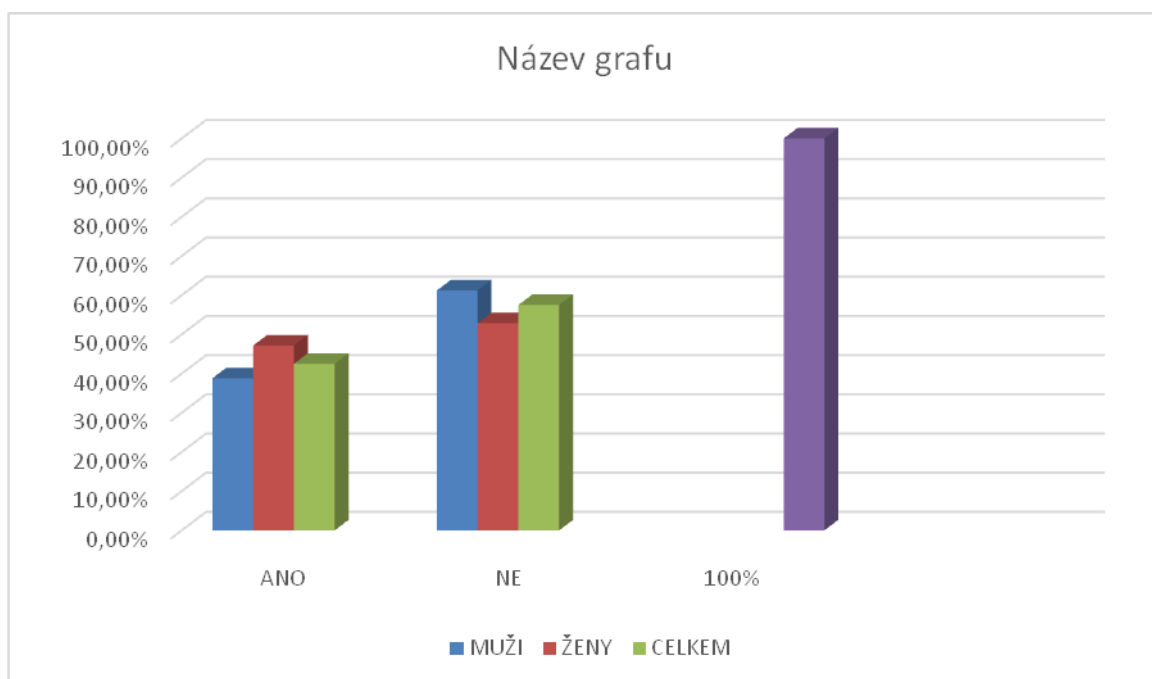
Otázka č. 4: „Myslíte si, že je pro vývoj dítěte dobré pobývat s matkou ve vězeňském prostředí? (pobyt dítěte ve věznici je limitován jeho věkem 1-3 roky)“

	MUŽI	%	ŽENY	%	CELKEM	%
ANO	26	38,8	25	47,16	51	42,5
NE	41	61,19	28	52,83	69	57,5

Tabulka č. 4: Náзор respondentů na pobyt dítěte ve věznici

Graf č. 10: Náзор respondentů na pobyt dítěte ve věznici

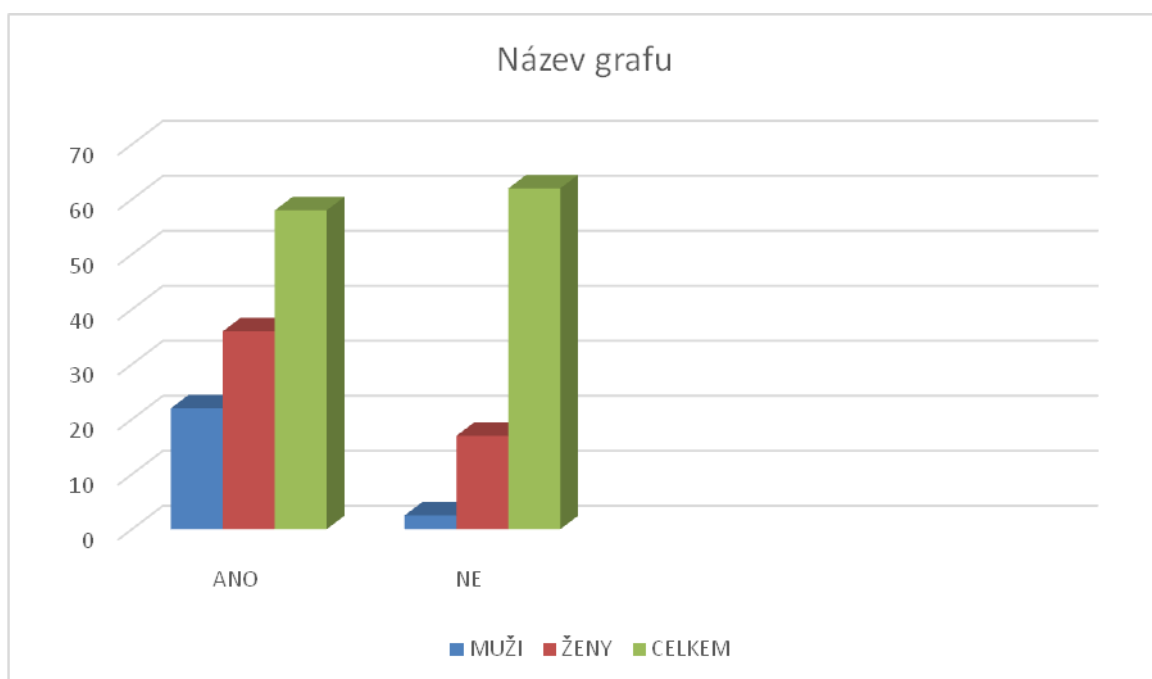

Graf č. 11: Náзор respondentů na pobyt dítěte ve věznici v procentech

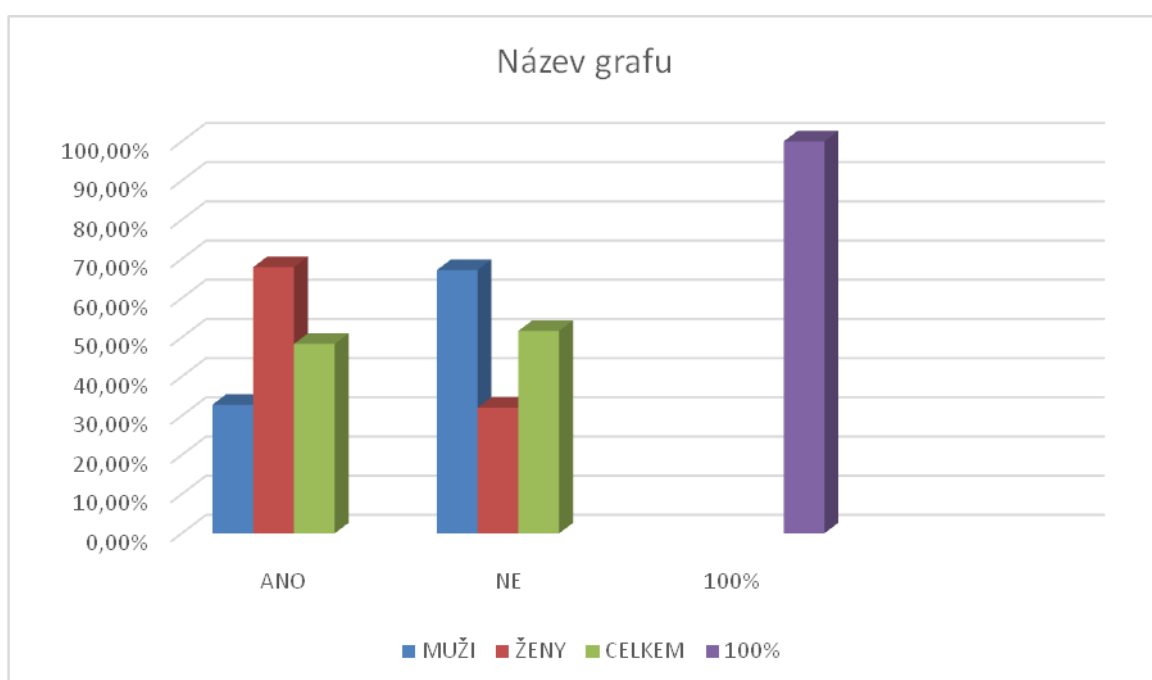
Otázka č. 5: "Představte si, že jste matkou dítěte a jste odsouzena k trestu odnětí svobody. Využila byste možnosti být ve věznici s dítětem?"

	MUŽI	%	ŽENY	%	CELKEM	%
ANO	22	32,83	36	67,92	58	48,33
NE	45	67,16	17	32,07	62	51,66

Tabulka č. 5: Názor respondentů na využití možnosti být s dítětem ve věznici

Graf č. 12: Názor respondentů na využití možnosti být s dítětem ve věznici

Graf č. 13: Názor respondentů na využití možnosti být s dítětem ve věznici v procentech